

Hallituksen esitys Eduskunnalle ulkomaalaislaiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan, että ulkomaalaisten maahantuloa, maastalähtöä, oleskelua ja työntekoa koskevat perussäännökset annettaisiin lailla, jota täydentäisi lain kanssa samanaikaisesti voimaan tuleva asetus. Kysymyksessä olisi ulkomaalaislainsäädännön kokonaisuudistus.

Ehdotuksen keskeisin tavoite on ulkomaalaisen oikeusturvan parantaminen. Ulkomaalaisella olisi oikeus hakea muutosta ulkomaalaislain nojalla tehtäviin keskeisimpiin päätöksiin. Ehdotuksen mukaan ulkomaalainen saisi hakea sisäasiainministeriöltä oikaisua poliisin tai passintarkastajan tekemään päätökseen. Oikaisun hakeminen olisi tavanomaista muutoksenhakua vapaamuotoisempi. Ulkomaalaisen karkottamisesta koskevaan päätökseen saisi hakea valittamalla muutosta korkeimmalta hallinto-oikeudelta. Valitus olisi muutoksenhausta hallintoasioissa annetussa laissa tarkoitettu hallintovalitus.

Ulkomaalaisten rajalta käännäyttämisen ja kar-

kottamisedellytyksiä ehdotetaan tarkennettaviksi. Ne ehdotetaan säädettäväksi tyhjentävästi siten, että niin sanottu yleisklausuuli poistettaisiin.

Valtionhallintoon ehdotetaan perustettavaksi erityinen ulkomaalaiskuraattorin virka. Ulkomaalaiskuraattorin tehtävänä olisi opastaa ja neuvoa sekä pakolaisia että muita ulkomaalaisia ja tällä tavoin turvata heidän asemansa. Kuraattori toimisi lisäksi ulkomaalaisten, viranomaisten ja ulkomaalaisasioissa toimivien järjestöjen yhteistoiminnan edistämiseksi.

Työlupien myöntäminen tapahtuisi pääpiirteissään samalla tavalla kuin nykyisin, mutta työluvan uusimista helpotettaisiin.

Esitys on rakennettu siten, että sen hyväksyminen mahdollistaisi Suomen osalta eräiden kansainvälisten sopimusten hyväksymisen yhteydessä tehtyjen varaumien poistamisen.

Ulkomaalaislaki voisi tulla voimaan aikaisintaan vuoden kuluttua sen hyväksymisestä.

YLEISPERUSTELUT

1. Esityksen tavoitteet ja keinot

Voimassa oleva ulkomaalaisasetus (187/58) sisältää perussäännökset ulkomaalaisten maahantulosta, maastalähdöstä, oleskelusta ja työntöstä. Vuonna 1958 annettua asetusta ei ole sen voimassaoloaikana oleellisesti muutettu. Kehityksen myötä ulkomaalaislainsäädännön

uudistaminen on käynyt tarpeelliseksi monestakin syystä.

Matkailu ja muu kansainvälinen säännönmukainen kanssakäyminen on moninkertaistunut. Maahan saapuvien, maasta lähtevien ja maassa oleskelevien ulkomaalaisten määrä on lisääntynyt suuresti. Tästä on seurauksena sekä säädösten että viranomaisten toiminnan joustavuuden tarve.

Käsitykset ulkomaalaisten ja omien kansalaisten oikeuksien erosta ovat muuttuneet. Myös ulkomaalaisella on oltava riittävä oikeusturva. Tässä suhteessa ulkomaalaisasetuksen säännökset ovat puutteelliset.

Uusia vaatimuksia ulkomaalaislainsäädännölle ovat asettaneet kansainvälisen terrorismin ja eristä liikkuemmaksi muodostuneen rikollisuuden estäminen.

Kansainvälisen politiikan vaikutukset on otettava ulkomaalaislainsäädännössä huomioon erityisesti pakolaiskysymyksissä, mutta myös muissa ulkomaalaisia koskevissa kysymyksissä.

Esityksen tavoitteena on toteuttaa ulkomaalaislainsäädännön kokonaisuudistus saattamalla säännökset kehityksen vaatimalle tasolle. Esityksellä ei ole tarkoituksena oleellisesti muuttaa ulkomaalaisia koskevan lainsäädännön erästä keskeistä menettelyä, työlupien myöntämistä. Esityksessä on pyritty turvaamaan Suomen edut kansainvälisesti usein vaikeissa ulkomaalaisia koskevissa asioissa ja ottamaan mahdollisuuksien mukaan huomioon muiden pohjoismaiden vastaava lainsäädäntö.

Voimassa oleva ulkomaalaisasetus sisältää säännöksiä, jotka nykyisen oikeuskäsityksen mukaan tulisi antaa lailla. Tällaisina voidaan pitää muun muassa ulkomaalaisten maasta passittamista ja karkottamista sekä säilöön ottamista koskevia säännöksiä. Työnantajan ja eräitten yksityisten velvollisuuksista ulkomaalaisia koskevissa asioissa on myös tarpeen säätää lain tasolla.

Esityksen mukaan nykyinen ulkomaalaisasetus korvattaisiin ulkomaalaislailla, jota täydentäisi samanaikaisesti voimaan tuleva asetus. Suomea velvoittavat kansainväliset sopimukset jäisivät lain voimaan tultuakin voimaan sellaisinaan.

Kansainvälisen oikeuden mukaan ulkomaalaisella ei ole ehdotonta oikeutta päästä vieraaseen valtioon, oleskella siellä eikä tehdä siellä työtä. Tämä itsenäisissä valtioissa voimassa oleva periaate on omaksuttu myös ulkomaalaislakiehdotuksessa samoin kuin voimassa olevassa ulkomaalaisasetuksessa. Viisumia, oleskelulupaa ja työlupaa koskevat perussäännökset sisältyvät lakiehdotukseen suunnilleen samanlaisina kuin ne ovat ulkomaalaisasetuksessa. Säännöksiä on kuitenkin tarkistettu ja selvennetty.

Maassa oleskelevien ulkomaalaisten oikeusturva ehdotetaan järjestettäväksi kokonaan

uudelleen. Ehdotuksen mukaan ulkomaalainen saisi hakea sisäasiainministeriöstä oikaisua poliisin tai passintarkastajan tekemään päätökseen. Oikaisun hakeminen olisi tavanomaista muutoksenhakua vapaamuotoisempi. Ulkomaalaisen maasta karkottamista koskevaan sisäasiainministeriön päätökseen saisi hakea korkeimmalta hallinto-oikeudelta muutosta valittamalla. Valitus olisi muutoksenhausta hallintoasioissa annetussa laissa (154/50) tarkoitettu hallintovalitus.

Ulkomaalaislakiehdotus edellyttää, että ulkomaalaisia koskevat päätökset tehtäisiin kirjallisesti. Ne tehtäisiin useille vieraille kielille valmiiksi painetuille lomakkeille, joissa myös selvitetäisiin muutoksenhakumenettely. Ehdotettu muutoksenhaku ei siten jäisi vain teoriaksi.

Tämän ohella esitys sisältää useita muita ulkomaalaisen oikeusturvaa parantavia järjestelyjä. Ulkomaalaisasetuksessa on erityinen yleisklausuuli, jonka perusteella rajalta voidaan käännätyä asetuksessa nimenomaisesti lueteltujen tapausten lisäksi myös ulkomaalainen, jonka maahantuloa erityisestä syystä ei pidetä suotavana. Yleisklausuuli sisältyy myös ulkomaalaisasetuksen maasta passittamista ja karkottamista koskeviin säännöksiin. Yleisklausuulia on pidettävä ulkomaalaisen oikeusturvan kannalta liian epämääräisenä; sitä ei ole otettu ulkomaalaislakiehdotukseen.

Voimassa olevassa ulkomaalaisasetuksessa ei ole nimenomaista säännöstä ulkomaalaisen kuulemismenettelystä hänen maasta passittamista tai karkottamista koskevaa asiaansa käsiteltäessä. Vaikka käytännössä kuuleminen useimmiten suoritetaan, olisi ulkomaalaislakiin otettava säännös, jonka mukaan ulkomaalaiselle olisi varattava tilaisuus tulla kuulluksi hänen maasta karkottamistaan koskevassa asiassa.

Samalla kun ulkomaalaisen oikeusturva oleellisesti parantuisi, on pyritty säilyttämään viranomaisilla riittävät valtuudet kansainvälisen terrorismin ja rikollisuuden leviämisen ja Suomen suhteita vieraisiin valtioihin vahingoittavan toiminnan estämiseksi. Erityisesti on kiinnitetty huomiota ulkomaalaisia koskevien asioiden nopeaan ratkaisemiseen ja täytäntöönpanoon.

Ulkoasiainministeriön asettama pakolaisasiain toimikunta on 11 päivänä lokakuuta 1979 jättämässään mietinnössä ehdottanut erityisen pakolaisasiain kuraattorin viran perustamista. Ulkomaalaisten opastus ja neuvonta, jota sisäasiainministeriön ulkomaalaistoimisto on suorit-

tanut, on laajentunut ja osoittautunut välttämättömäksi ulkomaalaisia koskevien asioiden joustavassa hoitamisessa. Esityksessä ehdotetaan mainittu kaksi tehtäväryhmää yhdistettäväksi saman virkamiehen, ulkomaalaishuoltajan hoidettavaksi. Ulkomaalaishuoltajan virka olisi perustettava sosiaali- ja terveysministeriöön, jonne se sekä asemansa että tehtäviensä puolesta sopivimmin kuuluisi.

Ulkomaalaislakiehdotus sisältää voimassa olevaan lainsäädäntöön nähden myös lukuisia selvennyksiä, tarkistuksia ja teknisiä muutoksia.

Voimassa olevan ulkomaalaisasetuksen vuoksi Suomi on joutunut tekemään varauksia liittyessään eräisiin kansainvälisiin sopimuksiin. Varauksia on jouduttu tekemään muun muassa 1966 tehtyyn kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevaan kansainväliseen yleissopimukseen (SopS 8/76) sisältyvän muutoksenhakuoikeutta koskevan ja 1951 tehtyyn pakolaisten oikeusasemaa koskevaan yleissopimukseen (SopS 77/68) sisältyvän matkustusasiakirjaa koskevan artiklan vuoksi. Ehdotettu ulkomaalaislaki mahdollistaisi varauksien poistamisen.

2. Nykyinen tilanne ja asian valmistelu

2.1. Nykyinen tilanne

2.1.1. Lainsäädäntö

Ulkomaalaisia koskevia erityissäännöksiä on useassa laissa ja asetuksessa. Keskeinen asema on kansalaisuuslailla (401/68) ja ulkomaalaisasetuksella. Kansalaisuuslaki koskee kansalaisuuden saamista ja menettämistä. Ulkomaalaisasetus sisältää ulkomaalaisen maahan saapumista, oleskelulupaa, työlupaa sekä maasta poistumista koskevat säännökset. Lisäksi ulkomaalaisasetus määrittelee ulkomaalaisten asioita käsittelevien keskeisten viranomaisten tehtävään ja toimivaltasuhteet. Keskusviranomaisena ulkomaalaisasetuksen mukaisissa asioissa on sisäasiainministeriö. Poliisin tehtävänä on passintarkastuksesta ja ulkomaalaisasetuksen noudattamisen valvonnasta huolehtiminen. Ulkoasiainministeriön tehtäviin kuuluu ulkomaalaisasetuksen mukaan muun muassa ohjeiden antaminen viisumin antamisessa noudatettavasta menettelystä. Ulkoasiainministeriö toimii lisäksi

lausuntoja antavana viranomaisena esimerkiksi turvapaikkaa koskevissa asioissa. Suomen ulkomailla olevat edustustot antavat viisumeita ja työlupia. Työvoimaministeriön tehtävänä on antaa lausunto työlupahakemuksista.

Ulkomaalaisasetus perustuu suurelta osalta hengeltään ja materiaalisilta säännöksiltäänkin sitä edeltäneeseen ulkomaalaisten Suomeen tuloista ja oleskelusta maassa vuonna 1942 annettuun asetukseen (97/42) sekä kuuteen aikaisempaan itsenäisyytemme aikana samasta asiasta annettuun asetukseen. Kansainvälisen kanssakäymisen lisääntyminen sekä Suomea velvoittavat kansainväliset sopimukset huomioon ottaen on ulkomaalaisasetusta pidettävä eräiltä osin vanhentuneena. Myös muutamat ulkomaalaisasetuksen sisältämät käsitteet ovat epäselvät. Lisäksi ulkomaalaisasetus sisältää säännöksiä, jotka nykyisen käsityksen mukaan tulisi antaa lailla. Ulkomaalaisasetuksen keskeisin puute on se, ettei mihinkään sen nojalla tehtyyn päätökseen saa hakea muutosta normaalein muutoksenhakukeinoin. Muun muassa tästä johtuen Suomi on joutunut tekemään eräitä varauksia liittyessään kansainvälisiin sopimuksiin, kuten esimerkiksi kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevaan kansainväliseen yleissopimukseen.

2.1.2. Käytäntö

Suomeen saapui vuonna 1979 suoraan Pohjoismaiden ulkopuolelta kaikkiaan noin 350 000 ulkomaalaista. Heistä oli noin 20 000 pohjoismaalaisia ja noin 330 000 muiden kuin Pohjoismaiden kansalaisia. Sisäasiainministeriössä ratkaistiin kaikkiaan 10 045 oleskelulupahakemusta ja 5 865 työlupahakemusta. Erityisiä rajanylityslupia sisäasiainministeriö antoi 92. Näiden lupien nojalla rajan ylitti 831 henkilöä. Muukalaispasseja annettiin 262. Suurimman muukalaispassin saaneiden ryhmän muodostivat niin sanotut venepakolaiset. Maahantulokieltoluetteloon lisättiin 1 098 ulkomaalaista ja luettelosta poistettiin 3 087 nimeä. Lukuihin sisältyvät myös muissa pohjoismaissa maahantulokieltoluetteloihin tehdyt muutokset. Maasta passitettiin 149 ulkomaalaista ja karkotettiin kolme. Viranomaiset rekisteröivät majoitusilmoitusten perusteella 296 399 ulkomaalaista. Suomen kansalaisuuden sai 528 henkilöä.

2.2. Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Sisäasiainministeriö asetti 3 päivänä syyskuuta 1976 toimikunnan, jonka tehtävänä oli selvittää ulkomaalaisia koskevan lainsäädännön uudistamistarve ottaen erityisesti huomioon pohjoismaiden ulkomaalaispolitiikkaa ja -lainsäädäntöä selvittelleen komitean (mietintö: Pohjoismaiset mietinnöt NU 16/70) esittämät näkökohdat, muiden pohjoismaiden lainsäädäntö ja Suomen hyväksymät kansainväliset sopimukset. Toimikunnan tuli lisäksi kiinnittää huomiota säädöstasoon sekä selvittää ulkomaalaisten maahantulon, oleskelun ja työnteon kanalta keskeisten viranomaisten väliset toimivaltasuhteet ja tehtäväjako, tutkia mahdollisuudet siirtää tällä hetkellä ministeriötasolla käsiteltäviä ja ratkaistavia asioita ja osatoimintoja alemmille viranomaisille ja tehdä ehdotukset tarvittaviksi uusiksi säännöksiksi. Toimikunta jätti mietintönsä 31 päivänä joulukuuta 1977 (komiteanmietintö 1977:71). Mietintöön liittyvät ehdotus ulkomaalaislaiksi sekä luonnokset ulkomaalaisasetukseksi ja ulkomaalaislautakuntaa koskevaksi asetukseksi.

Sisäasiainministeriö pyysi lausunnot mietinnöstä ulkoasiainministeriöltä, oikeusministeriöltä, valtiovarainministeriöltä, liikenneministeriöltä, kauppa- ja teollisuusministeriöltä, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriöltä, työvoimaministeriöltä, sisäasiainministeriön rajavartiolaitos-osastolta, ilmailuhallitukselta, lääkintöhallitukselta, merenkulkuhallitukselta, sosiaalihuoltolaitokselta, tullihallitukselta, väestörekisterikeskukselta, lääninhallitukselta, keskusrikospoliisilta, suojelupoliisilta, liikkuvalla poliisilta, Helsingin poliisilaitokselta, Espoon piirin nimismieheltä, Vantaan piirin nimismieheltä, Tampereen poliisilaitokselta, Turun poliisilaitokselta, Lappeenrannan poliisilaitokselta, Tornion poliisilaitokselta, Suomen Työnantajain Keskusliitolta, Suomen Ammatti-liittojen Keskusjärjestöltä, Suomen Liiketoimintajain Keskusliitolta, Toimihenkilö- ja Virkamiesjärjestöjen Keskusliitolta, työnvälitysasain neuvottelukunnalta, oikeuspoliittiselta tutkimuslaitokselta, poliisiasian neuvottelukunnalta, Suomen Punaiselta Ristiltä, Suomen Pakolaisavulalta, Suomen Poliisien Liitolta, Suomen Rikospoliisien Liitolta, Poliisikunnan Keskusliitolta ja Suomen Nimismiesyhdistykseltä. Lausuntonsa jättivät pyytämättä Amnesty International, Muusikkojen Yhteisjärjestö, Suomen Muusikkojen Liitto, The National Steering Committee ja Ulkomaalaisten Opiskelijoiden Liitto

— Association of Foreign Students in Finland. Lääkintöhallitus ja merenkulkuhallitus eivät ole toimittaneet lausuntoaan. Sisäasiainministeriö on laatinut lausunnoista tiivistelmän (moniste 15. 6. 1979).

Lausunnonantajien suhtautuminen mietinnöissä esitettyihin eräisiin keskeisiin kysymyksiin, kuten esimerkiksi muutoksenhakuoikeuteen ja siihen liittyvään ulkomaalaislautakunnan perustamiseen, vaihteli siinä määrin, että sisäasiainministeriö asetti 20 päivänä syyskuuta 1979 työryhmän suorittamaan jatkovalmisteluja. Työryhmän tehtävänä oli valmistella ulkomaalaistoimikunta 1976:n mietinnön ja siitä saatujen lausuntojen perusteella luonnos hallituksen esitykseksi ulkomaalaislaiksi sekä muut tähän liittyvät säännökset. Työryhmä jätti ehdotuksensa 14 päivänä helmikuuta 1980.

Työryhmän ehdotukset eroavat ulkomaalaistoimikunta 1976:n ehdotuksista oleellisesti muutoksenhakujärjestelmän ja ulkomaalaislautakunnan perustamista koskevien ehdotusten osalta. Ulkomaalaistoimikunta 1976:n mietinnössä ehdotettiin sisäasiainministeriön yhteyteen perustettavaksi erityisiä ulkomaalaislaissa säädettyjä asioita varten ulkomaalaislautakunta. Lautakunnan tehtävänä olisi ollut päättää ulkomaalaisen maasta poistamisesta ja karkottamisesta, ellei päätöksen tekeminen erityisistä syistä olisi kuulunut sisäasiainministeriölle. Lautakunta olisi ehdotuksen mukaan toiminut myös muutoksenhakuelimenä. Ulkomaalainen, joka olisi ollut tyytymätön poliisin tai passintarkastajan ulkomaalaislain nojalla tekemään päätökseen, olisi voinut saattaa asian ulkomaalaislautakunnan ratkaistavaksi. Työryhmä katsoi kuitenkin, ettei ulkomaalaislautakunnan perustaminen ole tarkoituksenmukaista. Erillisiä muutoksenhakuelimiä olisi perustettava vain milloin siihen on erityistä tarvetta. Näin ei tässä tapauksessa näyttäisi olevan asianlaita. Työryhmä ehdottikin, että poliisin ja passintarkastajan tekemästä päätöksestä, lukuunottamatta viisumia koskevaa päätöstä, saisi hakea oikaisua sisäasiainministeriöltä. Sisäasiainministeriön ulkomaalaisen karkottamista koskevasta päätöksestä saisi hakea muutosta korkeimmalta hallinto-oikeudelta valittamalla.

Useat viranomaiset käsittelevät maahan saapuvien ja maassa oleskelevien ulkomaalaisten asioita. Kuitenkaan ei ole olemassa viranomaisia, jolta ulkomaalainen voisi saada keskitetysti tietoja ja opastusta ulkomaalaisasemaansa liittyvissä kysymyksissä. Ulkoasiainministeriön aset-

tama pakolaisasiain toimikunta esitti mietinnössään erityisen pakolaiskuraattorin viran perustamista. Työryhmä esitti, että sekä pakolaisten että muiden ulkomaalaisten opastusta ja neuvontaa varten perustettaisiin valtionhallintoon, lähinnä sosiaali- ja terveysministeriöön ulkomaalaiskuraattorin virka.

Toisin kuin ulkomaalaistoimikunta 1976 ja ulkomaalaistyöryhmä esittivät, ehdotuksessa ei ole esitetty oleskelu- ja työlupien jatkamisessa päättämisiä annettavaksi ulkomaalaisen kotipaikan poliisille.

3. Esityksen organisatoriset ja taloudelliset vaikutukset

Viranomaisen toimivaltajako olisi ulkomaalaislakiehdotuksen mukaan pääpiirteissään entinen. Keskeinen vastuu kuuluisi siten sisäasiainministeriölle ja poliisille. Lakiehdotuksessa on luovuttu ulkomaalaisasetuksen 2 §:ssä säädetystä keskusviranomaisen käsitteestä. Laissa ei

siten erikseen mainita sisäasiainministeriön ulkomaalaistoimistoa, vaan sisäasiainministeriötä koskevasta asetuksesta ja työjärjestyksestä kävisi ilmi, miten asiat sisäasiainministeriössä käsiteltäisiin.

Perustettavaksi ehdotettu ulkomaalaiskuraattorin virka olisi kokonaan uusi. Virka olisi taroituksenmukaista perustaa sosiaali- ja terveysministeriöön, jolla on käytettävissä myös tarpeellinen alueellinen ja paikallinen organisaatio.

Muutoksenhakua koskevat ehdotukset merkitsisivät korkeimmassa hallinto-oikeudessa lisääntyvää työmäärää. Asioiden erityisen kiireellisen käsittely olisi välttämätöntä.

Esityksestä ei aiheutuisi kovin suuria taloudellisia vaikutuksia. Ulkomaalaiskuraattorin avuksi saatettaisiin sosiaali- ja terveysministeriöön tarvita aluksi lisää kansliahenkilökuntaa. Poliisin henkilökuntaa ja passintarkastajia olisi uudelleen koulutettava. Päätöslomakkeet eri vierailla kielillä olisi myös laadittava ja painatettava.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 §. *Soveltamisala.* Ulkomaalaislakia sovellettaisiin ulkomaalaisen maahantuloon, maastalähtöön sekä oleskeluun ja työntekoon. Lakiehdotuksessa on lähtökohtana pidetty sitä, että valtion itsemääräämisoikeuteen kuuluu päättäminen siitä, saako ulkomaalainen tulla sen alueelle ja oleskella siellä sekä miten hänen on tällöin meneteltävä. Kansainvälinen oikeus ja kansainväliset yleissopimukset eivät takaa ulkomaalaiselle yleistä oikeutta saapua maahan sekä oleskella ja tehdä työtä täällä.

Lakiehdotuksessa tarkoitettu maahantulo on käsiteltävä laajana. Sen piiriin kuuluisivat sekä tavanomainen turistina maahan saapuminen että pysyvemmän luonteinen maahantulo esimerkiksi opiskelijana, työntekijänä tai pakolaisena. Maastalähdöllä tarkoitettaisiin sekä ulkomaalaisen omaan päätökseen perustuvaa maastalähtöä että viranomaisen päätökseen perustuvaa karkottamista.

Ulkomaalaisen oleskelu maassa perustuu viisumiin, viisumivapaussopimukseen, oleskelulupaan tai erityiseen Suomen ja vieraan valtion välillä tehtyyn sopimukseen tai kansainväliseen

yleissopimukseen. Ulkomaalaisen työnteko on erityisen työluvan varaista, jollei toisin ole säädetty tai sovittu. Ulkomaalaislaissa ehdotetaan säädettäväksi, millä edellytyksillä ulkomaalainen voi oleskella ja työskennellä maassa.

Ulkomaalaisella tarkoitettaisiin ulkomaalaislaissa henkilöä, joka ei ole Suomen kansalainen. Tämän mukaan ulkomaalainen olisi jonkin ulkomaan kansalainen tai kansalaisuudeton henkilö.

2 §. *Viranomaiset.* Maahan saapuvia ja maassa oleskelevia ulkomaalaisia koskevia asioita käsittelevät lähinnä ulkoasiain-, työvoima- sekä sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan viranomaiset. Lakiehdotuksessa tarkoitettua asiaa, kuten erilaisten lupien myöntäminen, toimenpiteet passintarkastuksessa sekä karkottaminen, liittyvät yleisen järjestyksen ja turvallisuuden voimassa pitämiseen. Tämän vuoksi ehdotetaan, että lakiehdotuksessa tarkoitettua ulkomaalaisia koskevat asiat kuuluisivat sisäasiainministeriön ja poliisin käsiteltäviksi, jollei toisin ole säädetty. Säännös vastaa nykyistä tilannetta.

Kuten edellä on todettu, maahan saapuvien ja maassa oleskelevien ulkomaalaisten asioita käsittelevät useat viranomaiset. Kuitenkaan ei ole olemassa viranomaista, jolta ulkomaalainen voisi saada keskitetysti tietoja ja opastusta ulkomaalaisasemaansa liittyvissä kysymyksissä. Ulkoasiainministeriön asettama pakolaisasiain toimikunta on vuonna 1979 jättämässään mietinnössä ehdottanut erityisen pakolaiskuraattorin viran perustamista. Edellä sanotun johdosta ehdotetaan, että molempien tehtäväryhmien hoitamista varten perustettaisiin erityinen virka. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että ulkomaalaisten aseman turvaamista sekä ulkomaalaisten, viranomaisten ja järjestöjen yhteistoiminnan edistämistä varten on ulkomaalaiskuraattorin virka. Virka perustettaisiin sosiaali- ja terveysministeriöön, jonne se sekä asemansa että tehtävänsä puolesta sopivimmin kuuluisi. Kuraattorin tehtäviin kuuluisi neuvoa ja opastaa ulkomaalaisia sekä toimia ulkomaalaisten, viranomaisten ja järjestöjen välisenä yhdyshenkilönä. Ulkomaalaiskuraattorin viran hoitaminen edellyttää, että kuraattori saa myös viranomaisilta ulkomaalaisia koskevia tietoja. Tämän vuoksi ulkomaalaislaissa on tarkoitus säätää (38 §), mistä ulkomaalaisia koskevista seikoista viranomaisten on tiedotettava ulkomaalaiskuraattorille. Ulkomaalaiskuraattorista ja hänen tehtävistään sekä toiminnan järjestämisestä säädettäisiin erikseen asetuksella.

Ulkomaalaisten maahantuloon ja maastalähtöön liittyviä tehtäviä, kuten esimerkiksi ulkomaalaisten maahantuloedellytysten olemassaoloa ja matkustusasiakirjojen pätevyyttä koskevia selvityksiä suorittavia erityisviranomaisia olisivat passintarkastajat. Passintarkastajille ehdotetaan annettavaksi itsenäistä päätösvaltaa muun muassa rajalta käännyttämisasioissa. Passintarkastajalla tarkoitettaisiin ulkomaalaisten maahantuloon ja maastalähtöön liittyviä tehtäviä suorittamaan määrättyjä poliisimiehiä ja muita virkamiehiä. Viimeksi mainittuja olisivat lähinnä rajavartio- ja tullilaitoksen palveluksessa olevat virkamiehet heidän hoitaessaan erikseen sovitussa tapauksissa passintarkastuksen jollakin passintarkastuspaikalla.

3 §. *Maahantulo- ja maastalähtöpaikat.* Ulkomaalaisen maahantulo ja maastalähtö olisi sallittua vain sisäasiainministeriön passintarkastuspaikoiksi vahvistamien paikkojen kautta, jollei Suomea velvoittavista kansainvälisistä sopimuksista muuta johtuisi. Suomen ja

Ruotsin kesken on sovittu maiden välisen maa-ajan ylittämiseen liittyvistä helpotuksista, jotka lähinnä koskevat rajakuntien asukkaita.

Sisäasiainministeriö voisi antaa luvan maahantuloon ja maastalähtöön muunkin kuin vahvistetun passintarkastuspaikan kautta. Voimassa olevassa ulkomaalaisasetuksessa on vastaava säännös. Menettely on käytännössä osoittautunut tarpeelliseksi ja joustavaksi. Sitä on sovellettu lähinnä Neuvostoliiton alueella olevista rakennuskohteista johtuvaan tilapäiseen rajanylitykseen. Käytännön toimenpiteet on hoidettu sisäasiainministeriön sekä rajavartio- ja tulliviranomaisten kesken. Sisäasiainministeriön antamasta rajanylitysluvasta huolimatta henkilöltä vaadittaisiin passi ja viisumi samojen perusteiden mukaisesti kuin ylitettäessä raja vahvistetun passintarkastuspaikan kautta. Rajanylityslupa voitaisiin antaa sekä Suomen kansalaiselle että ulkomaalaiselle.

Tullilain mukaan ulkomaalaisen maahantulo ja maastalähtö on sallittua ainoastaan tullitietä pitkin yleisten liikennepaikkojen kautta. Tämän vuoksi sisäasiainministeriön ja tullilaitoksen tulisi toimia kiinteässä yhteistyössä passintarkastus- ja rajanylityspaikkoja koskevia asioita käsiteltäessä.

4 §. *Passi.* Ulkomaalaisen oikeus tulla maahan perustuisi ehdotuksen mukaan edelleen passipakon periaatteelle. Ulkomaalaisella olisi maahan saapuessaan oltava koti- tai oleskelumaansa viranomaisen antama voimassa oleva passi tai sitä vastaava muu hyväksytty matkustusasiakirja, jollei toisin ole säädetty tai sovittu. Näin on sovittu esimerkiksi pohjoismaiden kansalaisten osalta (SopS 17/54). Samoin on sovittu merenkulkijain kansallisten henkilötodistusten hyväksymisestä matkustusasiakirjana. Passi tai siihen rinnastettava ja periaatteessa samat tiedot sisältävä muu asiakirja on ainoa riittävän luotettava todiste ulkomaalaisen henkilöllisyydestä. Ulkomaalaisen kotimaan viranomaisen antaman passin ohella ehdotetaan hyväksyttäväksi myös hänen oleskelumaansa viranomaisen antama passi, jollaisena tulisivat kysymykseen lähinnä muukalaispassi ja matkustusasiakirja. Ulkomaalaislaissa passilla edellytettäisiin sen voimassaoloa. Muut passin edellytykset ehdotetaan säädettäväksi asetuksella. Asetuksella ehdotetaan myös säädettäväksi, millä edellytyksillä henkilötodistus tai muu vastaava asiakirja voitaisiin hyväksyä passina. Pohjoismaat ovat sopineet Belgian, Itävallan,

Liechtensteinin, Ranskan, Saksan Liittotasaval-
lan ja Sveitsin viranomaisten kanssa, että
näiden maiden kansalaisilleen antamat voimassa
olevat henkilöllisyystodistukset kelpaavat turis-
timatkoilla matkustusasiakirjana pohjoismaihin.

5 §. *Viisumi.* Passipakon ohella ulkoma-
laisten maahantuloon ehdotetaan edelleen so-
vellettavaksi myös viisumipakon periaatetta.
Tämän mukaan ulkomaalaisella olisi maahan
saapuessaan oltava passiin merkittynä tai liitet-
tynä yhdistetty maahantulo- ja oleskelulupa eli
viisumi, jollei Suomea velvoittavista kansain-
välisistä sopimuksista muuta johdu. Ulkoma-
alaisen saapuessa maahan, hänen yleiset ja eri-
tyiset maahantuloedellytyksensä olisi kuitenkin
selvitettävä viisumista huolimatta. Vastaava
järjestelmä on voimassa muissakin pohjoismais-
sa.

Viisumipakon periaatteen noudattaminen an-
taa mahdollisuuden joustavasti tarvittaessa
säännellä ulkomaalaisten maahantuloa, mutta
se ei kuitenkaan ole esteenä ulkomaalaisten va-
paalle liikkumiselle silloin, kun syytä toisen-
laiseen menettelyyn ei ole. Viisumipakon peri-
aatteesta on poikettu Suomen tekemillä kan-
sainvälisillä sopimuksilla, joilla tarkoitetaan
sekä kansainvälisiä yleissopimuksia että Suomen
tekemiä kahdensivisiä sopimuksia. Näitä on
tällä hetkellä voimassa noin 80.

Jotta viisumivapautta voitaisiin lain voimaan
tulon jälkeen edelleen käyttää joustavasti eh-
dotetaan, että viisumivapaudesta ja viisumiva-
paussopimusten voimaan saattamisesta säädet-
täisiin asetuksella.

Viisumivapaus ei kuitenkaan koskisi ulko-
maalaista, joka saapuu maahan tehdäksään työ-
tä. Koska työluvan saaminen edellyttää 15 §:n
2 momentin mukaan aina voimassa olevaa vii-
sumia tai oleskelulupaa, ulkomaalaisella olisi
14 §:n 1 momentin perusteella maahan saa-
puessaan oltava viisumi huolimatta mahdolli-
sesta viisumivapaussopimuksesta. Tämä ei kos-
ke pohjoismaalaisia.

6 §. *Viisumin antaminen.* Ulkomailla viisu-
min antaisi Suomen diplomaattinen edustusto
tai lähetetyn konsulin virasto taikka muikin
Suomen edustusto, jos ulkoasiainministeriö on
antanut viimeksi mainitussa edustustossa palve-
levalle nimetylle Suomen kansalaiselle viisumin-
antovaltuuden. Valtuutettuja saattaisivat olla
esimerkiksi kaupalliset avustajat ja kaupalliset
sihteerit.

Viisumin jo maassa oleskelevalle tai viisu-
mitta maahan saapuvalla ulkomaalaiselle antai-
si sisäasiainministeriö tai sen antamien ohjei-
den mukaan ulkomaalaisen maahantulopaikka-
kunnan poliisi tai passintarkastaja. Ehdotus
vastaa voimassa olevan ulkomaalaisasetuksen
säännöstä, jonka perustana on ulkomaalaisasi-
oissa vallitseva ulkoasiainministeriön ja sisä-
asiainministeriön välinen työnjako. Vaikka vii-
sumi on 5 §:n mukaan oltava jo maahan saa-
vuttaessa, on se voitava erityisistä syistä antaa
myös maahan saapumisen jälkeen. Tällaisena
syynä voitaisiin pitää sekä ulkomaalaisen hen-
kilökohtaisista seikoista johtuvaa että Suomen
kannalta merkittävää, esimerkiksi poliittista tai
taloudellista perustetta. Perusteista, joilla vii-
sumi voidaan antaa viisumitta maahan saapu-
valle ulkomaalaiselle, säädettäisiin asetuksella.

Edellä mainitusta työnjaosta johtuen ehdo-
tetaan voimassa olevan ulkomaalaisasetuksen
tavoin, että ulkoasiainministeriö antaisi viisu-
min maassa jo olevalle tai viisumitta maahan
saapuvalla diplomaatille tai diplomaattisen edus-
tuston tai lähetetyn konsulin viraston virka-
miehelle ja muulle henkilökuntaan kuuluvalla
sekä heidän perheittensä jäsenille. Ehdotettu
säännös on kansainvälisen käytännön mukai-
nen.

Viisumilajeista, viisumien kestoajoista ja
muista yksityiskohdista on tarkoitus säätää ase-
tuksella.

7 §. *Viisumin peruuttaminen.* Viisumi tuli-
si voida peruuttaa, milloin siihen on erityistä
syytä. Vastaava säännös on esimerkiksi Ruotsin
ulkomaalaislaissa. Erityisenä syynä voitaisiin pi-
tää esimerkiksi tahallista viisumin antaneen
viranomaisen harhaan johtamista tai ulkoma-
alaisen henkilökohtaisten olosuhteiden tai mat-
kan perusteen olennaista muuttumista taikka
sellaista ulkomaalaista koskevaa uutta tietoa,
jolla olisi ollut olennainen merkitys harkittaes-
sa viisumin antamista. Voimassa olevassa ulko-
maalaisasetuksessa on peruuttamista koskeva
vastaavanlainen säännös. Viisumeita on käytän-
nössä peruutettu hyvin harvoin.

Viisumin peruuttaisi sen antanut viranomai-
nen. Koska viisumin saanut ulkomaalainen on
voinut jo poistua siitä maasta, jossa olevasta
edustustosta hän on viisumin saanut, on ulko-
asiainministeriölle tarkoituksenmukaista antaa
oikeus peruuttaa myös edustuston antama vii-
sumi. Viisumin peruuttamisen poikkeukselli-

suuden vuoksi poliisiin tai passintarkastajan antaman viisumin peruuttaisi sisäasiainministeriö.

8 §. *Rajalta käännättämisen perusteet.* Pykälässä säädettäisiin, millä edellytyksillä ulkomaalainen voidaan käännättää rajalta. Luettelo on tarkoitettu tyhjentäväksi. Käännätyserusteita olisi kaikkiaan seitsemän, joista kuusi on harkinnanvaraista ja yksi ehdoton. Käännätyserusteet vastaavat pääosin passintarkastuksen poistamisesta Pohjoismaiden välisillä rajoilla tehdyn sopimuksen (SopS 10/58) määräyksiä. Voimassa olevaan ulkomaalaisasetukseen nähden perusteita on tarkennettu ja selvennetty. Niin sanottu yleisklausuuli on poistettu kokonaan.

Pykälän 1 momentin mukaan rajalta voitaisiin käännättää ulkomaalainen, jolla ei ole maahantuloon vaadittavaa passia tai viisumia (1 kohta). Säännös liittyy 4 ja 5 §:ään, joissa ehdotetaan säädettäväksi passista ja viisumista.

Ulkomaalainen voitaisiin käännättää rajalta myös silloin, kun häneltä puuttuu vaadittava työlupa (2 kohta). Ehdotuksen 14 §:n mukaan ulkomaalaisella, joka aikoo ryhtyä Suomessa ansiotyöhön, on jo maahan saapuessaan oltava työlupa. Työluvatta maahan tulleelle voitaisiin työlupa antaa vain erityisistä syistä. Passintarkastajan olisi tarvittaessa ulkomaalaista puhuttelemalla selvitettävä, onko tämän tarkoituksena ryhtyä ansiotyöhön. Milloin näin on asianlaita, maahantulo voitaisiin sallia vain poikkeuksellisesti, esimerkiksi silloin, kun työlupahakemus on periaatteessa ratkaistu myönteisesti, mutta lupaa ei ole voitu jostain syystä antaa. Maahantulo voisi olla mahdollista myös, kun on epäselvää, tarvitseeko ulkomaalainen täällä työlupaa. Ehdotettu rajalta käännättämisperuste on sama kuin voimassa olevassa ulkomaalaisasetuksessa.

Rajalta voitaisiin käännättää myös ulkomaalainen, joka kieltäytyy antamasta passintarkastajan tarpeelliseksi katsomia tietoja henkilöllisyydestään tai matkastaan taikka joka antaa niistä tahallisesti vääriä tietoja (3 kohta). Säännös on tarpeellinen ulkomaalaiseen ja hänen maahantuloonsa liittyvien tietojen saamiseksi. Passintarkastajalle saattaa olla tarpeen saada tietoja ulkomaalaisen työnteekoon, opiskeluun, oleskelun rahoitukseen tai muuhun vastaavaan liittyvien seikkojen selvittämiseksi. Ulkomaalaisen henkilöllisyyden perusselvitys saattaa myös edellyttää tarkempien tiedustelujen tekemistä.

Rajalta voitaisiin käännättää myös ulkomaalainen, joka tarvittavien varojen puuttumisen vuoksi tai muusta syystä on kykenemätön huolehtimaan maassa oleskelustaan ja maasta poistumisestaan (4 kohta). Varojen riittävyttä arvioitaessa olisi otettava huomioon muun muassa oleskelun arvioitu kesto aika, oleskelun tarkoitus ja ulkomaalaisen majoittumismuoto sekä se, onko maassa ketään joka vastaisi ulkomaalaisen kustannuksista. Maasta poistumisen aiheuttamien kustannusten suuruuden arvioitiin vaikuttaisi myös ulkomaalaisen matkustustapa. Riittävien varojen toteaminen on välttämätöntä ennen kaikkea sen vuoksi, että välttäisi tilanteilta, jolloin valtio joutuu huolehtimaan ulkomaalaisen oleskelukustannuksista sekä hänen maasta poistumisestaan aiheutuvista kuluista, jotka saattavat olla huomattavat.

Rajalta voitaisiin 4 kohdan nojalla käännättää myös ulkomaalainen, joka muusta syystä kuin varojen puutteen vuoksi kuten esimerkiksi mielentilansa vuoksi on kykenemätön huolehtimaan maassa oleskelustaan tai maasta poistumisestaan.

Ulkomaalainen, jonka perustellusti voidaan epäillä täällä elättävän itseään epärehellisin keinoin, voitaisiin myös käännättää rajalta (5 kohta). Kysymyksessä ei tarvitsisi välttämättä olla rikoslaissa rikokseksi katsottava teko, vaan muukin toiminnan lainvastaisuus, kuten esimerkiksi ulkomaalaiselta kokonaan kielletyn ammatin tai elinkeinon harjoittaminen tai luvaton varojen kerääminen, voisivat tulla kysymykseen. Voimassa olevassa ulkomaalaisasetuksessa on vastaava säännös.

Kuudes harkinnanvarainen rajalta käännättämisperuste olisi, että ulkomaalaisen voidaan tuomitun rangaistuksen tai aikaisemman toimintansa perusteella tai muutoin perustellusti olettaa syyllistyneen Suomessa rikokseen, joka ei ole vähäinen. Vähäisellä rikoksella tarkoitetaan tässä yhteydessä rikosta, josta ei ole säädetty ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta (6 kohta).

Rajalta voitaisiin käännättää myös ulkomaalainen, jonka voidaan aikaisemman toimintansa perusteella tai muutoin perustellusti olettaa ryhtyneen sabotaasiin, vakoiluun, luvattomaan tiedustelutoimintaan tai Suomen suhteita toiseen valtioon vaarantavaan toimintaan (7 kohta).

Kohdissa 6 ja 7 tarkoitetuissa tapauksissa ulkomaalaisen edellytetään joko Suomessa tai muualla toimineen aikaisemmin siten, että hänen voidaan perustellusti olettaa täällä jatkavan lainkohdissa tarkoitettua toimintaansa. Kysymykseen voisi tulla henkilö, joka on tuomittu rikoksesta tai jonka perustellusti epäillään olevan mukana esimerkiksi terroritoiminnassa. Rajalta käännättämisperusteen muodostaisi myös se, että ulkomaalaisella on mukanaan varusteita tai välineitä, jotka ilmeisesti on tarkoitettu lainkohdissa mainittujen toimien suorittamiseen. Muutoin voidaan kohdissa 6 ja 7 tarkoitettujen käännättämisperusteiden osalta viitata jäljempänä 18 §:ssä ehdotettuihin vastaaviin karkottamisperusteisiin.

Ehdottomana käännätysperusteena säännöksessä olisi se, että ulkomaalainen on määrätty maahantulokieltoon Suomessa tai toisessa pohjoismaassa. Maahantulokieltojärjestelmä on tärkeä ulkomaalaisten valvontakeino. Kaikissa pohjoismaissa käytetään maahantulokieltoa maasta karkottamisen lisäseuraamuksena. Yhteispohjoismaisesta passintarkastusalueesta johtuen maahantulokieltoa myös valvotaan yhteisesti siten, että kukin pohjoismaa ottaa maahantulokieltoalueelloonsa toisen pohjoismaan maahantulokieltoon asettaman ulkomaalaisen ja passintarkastajat kussakin pohjoismaassa valvovat kiellon noudattamista.

Pakolaisten oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen mukaisesti välittömiin rajalta käännättämistoimiin ei ryhdytä, jos ulkomaalainen esittää maahan saapuessaan perustellun pyynnön saada Suomessa turvapaikka. Tätä tarkoittava säännös sisältyy 8 §:n 3 momenttiin, jonka mukaan maahan saapuvaan ulkomaalaiseen, joka pyytää pakolaisuuteensa vedoten turvapaikkaa Suomessa, sovelletaan 12 §:n säännöksiä. Pakolaiseen nähden, jolla jo on turvapaikka josakin muussa valtiossa, sovelletaan sen sijaan samoja säännöksiä kuin muihinkin ulkomaalaisiin.

9 §. *Rajalta käännättäminen.* Rajalta käännättämissä päätös on käytännössä tehtävä nopeasti. Jos päätös viivästyy mistä syystä tahansa, valtio kansainvälisen käytännön mukaan saattaa joutua huolehtimaan vastaanottamastaan ulkomaalaisesta eikä myöskään ulkomaalaisten tälle kuljettanut liikenteenharjoittaja enää ole vastuussa hänen takaisin kuljettamisestaan. Myös ulkomaalaisen etu vaatii nopeaa päätöstä.

Rajalta käännättäminen olisi ehdotetun 9 §:n 1 momentin mukaan suoritettava viivytte-

lemättä varsinaisella passintarkastuspaikalla. Se tapahtuisi niin pian kuin ulkomaalaisen maahantuloodellytykset on voitu tarkistaa ja palukuljetus järjestää. Käytännössä rajalta käännättäminen ei kuitenkaan ole aina mahdollista varsinaisella passintarkastuspaikalla. Junalla yhteispohjoismaiselle passintarkastusalueelle saapuvien passit voidaan tarkistaa junassa matkan aikana. Kansainvälisen huviveneilyn lisääntyä on yhä useammin ilmennyt, etteivät kaikki pienaluksilla liikkuvat ole noudattaneet niitä huvialuksia koskevia määräyksiä, jotka koskevat purjehdusreittejä, maahantulopaikkakuntia ja passintarkastajille tehtäviä ennakoilmoituksia. Samoin esiintyy aika ajoin tapauksia, jolloin ulkomaalainen pyrkii lentoasemilla tai satamissa maahan varsinaisen passintarkastuspaikan ohittaen. Ulkomaalaista, jonka maahantulon edellytykset tarkistetaan muualla kuin varsinaisella passintarkastuspaikalla, ei saisi asettaa eri asemaan kuin passintarkastuspaikan kautta saapuvaa, vaan häneenkin tulisi voida soveltaa samaa rajalta käännättämismenettelyä. Tämän vuoksi ehdotetaan, että käännättäminen voitaisiin suorittaa passintarkastuspaikan ohella muuallakin, missä maahan tulon edellytykset ensiksi on voitu tarkistaa. Itse menettelyn tulisi tapahtua tässäkin tapauksessa viivytyksettä ja muita passintarkastuspaikalla noudatettavia menettelytapoja noudattaen. Rajalta käännättäminen olisi kuitenkin joka tapauksessa suoritettava ennen kuin ulkomaalaisella on oltava 10 §:n mukainen oleskelulupa. Ruotsin ulkomaalaislaissa on toteutettu samankaltainen järjestely.

Ehdotuksen mukaan rajalta käännättämissä päätöksen tekisi sisäasiainministeriö tai sen antamien ohjeiden mukaan passintarkastaja. Ministeriön ohjeet voisivat koskea yksittäistä tapaus- tai ne voisivat olla pysyväisluonteiset tietynlaisia tapauksia varten annetut. Yleisemmin sattuvia rajalta käännättämistapauksia varten ministeriön tulisi antaa pysyväismääräykset, joiden perusteella passintarkastajalla olisi mahdollisuus tehdä rajalta käännättämissä päätös itsenäisesti, koska passintarkastuspaikalla yleensä on parhaat mahdollisuudet selvittää ulkomaalaisen yleiset ja erityiset maahantuloodellytykset. Myös käännättämiseltä vaadittava nopeus saattaa edellyttää passintarkastajan itsenäistä toimintaa. Pysyväismääräyksissä olisi kuitenkin annettava ohjeet siitä, milloin käännättäminen on katsottava välttämättömäksi esimerkiksi passin, viisumin tai työluvun puuttumisen perusteella taikka sen vuoksi, että ulkomaalaiselta

puuttuvat tarvittavat varat maassa oleskelua ja kotimatkaa varten, samoin kuin siitä, milloin näissä tapauksissa olisi ryhdyttävä muunlaisiin toimenpiteisiin. Kun käännättämissä päätös tehdään passintarkastuspaikalla on tarkoitus pyrkiä siihen, että päätöksen tekee päällystään kuuluva poliisimies. Kaikissa niissä tapauksissa, joista sisäasiainministeriön pysyvää määräystä ei olisi, tai jollei sisäasiainministeriö yksittäistapauksessa antaisi muita ohjeita, käännättämissä päätöksen tekisi ministeriö.

Rajalta käännättämissä päätös tehtäisiin aina kirjallisesti ja siinä olisi mainittava käännättämisen syy. Päätös on tarkoitus tehdä useille vieraille kielille painetuille lomakkeille, joissa myös selvitetäisiin ulkomaalaisen oikeus hakea passintarkastajan päätökseen oikaisua sisäasiainministeriöstä lakiehdotuksen 31 §:n mukaisesti.

10 §. *Oleskelulupa.* Ulkomaalaisella, joka jatkaa oleskeluaan maassa viisumiin tai viisumivapautta koskevaan sopimukseen perustuvan oleskeluoikeuden kuluttua umpeen, olisi oltava oleskelulupa. Ulkomaalaisen olisi siis riittävän ajoissa ennen oleskeluoikeutensa päättymistä ryhdyttävä hakemaan oleskelulupaa.

Ulkomaanedustustossa annettavaan viisumiin perustuvan oleskeluoikeuden pituus on tällä hetkellä enintään kolme kuukautta. Viisumivapaus sopimukseen perustuva vapaa oleskeluoikeus on lähes kaikissa tapauksissa sama. Nämä määrääjät on tarkoitus säilyttää asetuksessa ja sopimuksessa ennallaan.

11 §. *Oleskeluluvan antaminen.* Oleskeluluvan antaisi sisäasiainministeriö. Ulkomaalaisen olisi jätettävä oleskelulupahakemus asuinpaikkakuntansa poliisille, joka toimittaisi sen edelleen ministeriölle. Säännös vastaa nykyisen ulkomaalaisasetuksen säännöstä.

Ulkomaalaisministeriölle kuuluu kansainvälisen tavan mukaan päättää diplomaattisen edustuston ja lähetetyn konsulin viraston henkilökuntaan kuuluvan sekä heidän perheittensä jäsenten oleskeluluvasta. Tätä koskeva säännös ehdotetaan otettavaksi myös ulkomaalaislakiin.

Oleskelulupa voitaisiin myöntää määrääjäksi tai toistaiseksi. Asetuksella säädettäisiin tarkemmin oleskeluluvan pituudesta ja luvan hakemisesta sekä myöntämisessä noudatettavasta menettelystä.

12 §. *Pakolainen.* Turvapaikan pyytämistä ja myöntämistä koskeva perussäännös on pakolaisten oikeusasemaa koskevassa yleissopimuksessa sekä siihen liittyvässä pakolaisten oikeusasemaa koskevassa pöytäkirjassa (SopS 78/68).

Näiden mukaan pakolaisella tarkoitetaan muun muassa jokaista henkilöä, joka peläten joutuvansa vainotuksi rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskuntaluokkaan kuulumisen tai poliittisen mielipiteen vuoksi oleskelee kotimaansa ulkopuolella ja on kykenemätön tai sellaisen pelon takia haluton turvautumaan sanotun maan suojaan. Tärkeä on myös saman artiklan määräys, jonka mukaan yleissopimuksen määräystä ei sovelleta muun muassa henkilöön, joka on tehnyt rikoksen rauhaa tai ihmiskuntaa vastaan taikka sotarikoksen tai törkeän ei-poliittisen rikoksen. Niinpä esimerkiksi siviili-ilmailuksen kaappaukseen syyllistyneiden henkilöiden palauttamisesta eräissä tapauksissa annetun lain (336/75) mukaisesti Suomi voi palauttaa kaappaukseen syyllistyneen.

Pakolaisten oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen ja vallitsevien kansainvälisen oikeuden periaatteiden mukaan pakolaisella ei ole varsinaista oikeutta saada turvapaikkaa, vaikka sopimus velvoittaakin olemaan palauttamatta tai karkottamatta pakolaista maahan, jossa hänen henkeään tai vapauttaan uhataan.

Lakiehdotuksen 12 §:n mukaan ulkomaalaiselle, joka maahan saapuessaan tai kohta sen jälkeen pyytää turvapaikkaa ja esittää todennäköisiä syitä pakolaisuudestaan, voitaisiin antaa turvapaikka. Turvapaikkapyyntö olisi tehtävä välittömästi ulkomaalaisen saapuessa maahan tai mahdollisimman pian sen jälkeen. Koska täsmällistä määrittelyä ajasta, jonka kuluessa turvapaikkapyyntö olisi tehtävä, ei voida esittää, on turvapaikkapyyntöä ratkaistaessa otettava huomioon muun muassa ulkomaalaisen maahansaapumistapa ja -paikka sekä hänen toimintansa maassa ennen pyynnön esittämistä. Käytännön lähtökohtana olisi kuitenkin pidettävä, ettei ulkomaalaista, joka jonkin aikaa on oleskellut maassa ennen pyynnön esittämistä ja jättänyt käyttämättä mahdollisuuksia pyytää turvapaikkaa, voitaisi pitää säännöksen tarkoittamana pakolaisena. Lyhyt viivästyminen ei toisaalta yksinään saisi johtaa turvapaikkaoikeuden menettämiseen.

Turvapaikka voitaisiin antaa pakolaisuuden perusteella myös silloin kun olosuhteet ulkomaalaisen kotimaassa tai maassa, jossa hän vakinaisesti asuu, ovat ulkomaalaisen täällä ollessa muuttuneet siten, että turvapaikan antamiselle on perusteltua syytä. Jo nyt noudatetun käytännön mukaan ulkomaalaisille on mainitusta syystä myönnetty Suomessa oleskelulupia. Jos pakolainen olisi jo saanut turvapaikan jossakin

muussa valtiossa, ei häneen nähden enää sovellettaisi 12 §:n säännöksiä, vaan samoja säännöksiä kuin muihinkin ulkomaalaisiin.

Ehdotetussa 12 §:n 3 momentissa säädettäisiin, mitä on pidettävä todennäköisinä syinä pakolaisuudesta. Säännös on kirjoitettu ottaen huomioon pakolaisten oikeusasemaa koskeva yleissopimus.

13 §. *Turvapaikkapyyntöön ratkaiseminen.* Sisäasiainministeriö ratkaisisi turvapaikkapyyntöön hankittuaan ulkoasiainministeriön lausunnon. Ulkoasiainministeriöllä on parhaat edellytykset arvioida tilannetta ulkomaalaisen kotimai-oleskelumaassa. Ulkomaalaiskuraattorille tulisi varata tilaisuus osallistua turvapaikkaa koskevan päätöksen valmisteluun.

Sisäasiainministeriö antaisi turvapaikan saaneelle oleskeluluvan joko määräajaksi tai toistaiseksi.

14 §. *Työlupa.* Ulkomaalaisella, joka aikoo Suomessa ryhtyä ansiotyöhön, olisi oltava maahan saapuessaan työlupa. Tämä koskisi periaatteessa kaikkia työaloja. Myös ulkomaalaisella, joka työskentelee Suomessa mutta saa varsinaisen palkkauksensa kotimaassaan ja täällä ainoastaan päivärahana tai muun vastaavan korvauksen, olisi säännöksen mukaan oltava työlupa. Vaatimus työluvan hankkimisesta ennen maahan saapumista on tarpeen sen vuoksi, että vain tällä tavoin ulkomaisen työvoiman maahantulo on riittävästi säänneltävissä.

Ulkomaalaiselle, joka ei ole hankkinut työlupaa ennen maahan saapumistaan, lupa voitaisiin maahan saapumisen jälkeen antaa vain, milloin siihen on erityistä syytä. Tällaisena syytä voitaisiin pitää esimerkiksi ulkomaalaisen kiinteitä siteitä Suomeen. Työluvan voisivat siten jälkikäteen saada muun muassa suomalaista syntyperää olevat tai Suomen kansalaisten kanssa avioituneet. Työlupa olisi mahdollista antaa ulkomaalaisen maahan saavuttua myös silloin, kun työn suorittamisella on niin kiire, ettei työlupaa ole voitu hankkia tavanomaisessa järjestyksessä. Tällaisena työnä voisi tulla kysymykseen esimerkiksi jonkin teollisuuslaitoksen toiminnan kanalta keskeisen laitteen korjaaminen.

Maassa vakinaisesti asuvan ulkomaalaisen, joka ei ole aikaisemmin ollut velvollinen hankkimaan työlupaa, olisi myös ennen työhön ryhtymistä hankittava työlupa. Säännös noudattaa periaatetta, että ulkomaalaisella on aina oltava työlupa ryhtyessään Suomessa ansiotyöhön. Esimerkiksi alunperin opiskelemaan tullut ulko-

maalainen ja aikaisemmin työelämän ulkopuolella ollut suomalaisen kanssa avioliitossa oleva ulkomaalainen olisivat velvolliset hankkimaan työluvan siirtyessään työelämään.

Suomalaiseen alukseen pestattavalta ulkomalaiselta merimieheltä vaadittaisiin työlupa vain, kun palvelukseen ottaminen tapahtuu Suomessa. Merenkulun erityisolosuhteet edellyttävät usein miehistön täydentämistä nopeasti. Sisäasiainministeriö voisi erityisistä syistä määrätä, ettei Suomessakaan pestattavalta merimieheltä vaadita työlupaa. Tällainen erityinen syy voisi olla esimerkiksi se, että laiva on myyty ulkomaiselle varustamolle siten, että omistusoikeus siirtyy vasta Suomen ulkopuolella olevassa satamassa ja tuleva omistaja haluaa siirtää laivan omaa miehistöään käyttäen tai että alus on luovutettu ulkomaalaisen käyttöön.

Vaikka työlupapakkoa on pidettävä pääsääntönä, on kuitenkin joukko ammatteja, toimia tai tehtäviä, joiden hoitamiseksi ei ole tarpeen vaatia työlupaa. Asetuksella ehdotetaan säädettäväksi, milloin työlupaa ei tarvittaisi. Voimassa olevan ulkomaalaisasetuksen 29 §:ssä on vastavankaltainen säännös.

15 §. *Työluvan antaminen ja peruuttaminen.* Koska työluvan saamisen perusedellytyksenä on, että sen pyytäjälle voitaisiin antaa myös viisumi tai oleskelulupa, antaisivat työluvan ulkomailla samat edustustot, joilla on oikeus antaa viisumi. Työluvan maassa jo oleskelevalle ulkomaalaiselle antaisi sisäasiainministeriö eikä työvoimaministeriö, koska työlupaa koskevan päätöksen pohjana on aina päätös oleskeluluvasta. Asioiden päättäminen kahdessa ministeriössä sattaisi johtaa helposti ristiriitaisiin päätöksiin. Pykälän 4 momentti sisältää kuitenkin säännöksen työvoimaviranomaiselta hankittavasta lausunnosta. Menettely työluvan myöntämisessä olisi siten samankaltainen kuin voimassa olevassa ulkomaalaisasetuksessa. Lakiehdotuksessa ei ole ollut tarkoituksena muuttaa vallitsevaa työlupakäytäntöä.

Työlupa ehdotetaan annettavaksi määräajaksi tai toistaiseksi. Työlupaan voitaisiin liittää tarpeellisia ehtoja. Ehdot tulisivat kysymykseen lähinnä määräajaksi annettavissa työluvuissa ja ne voisivat koskea muun muassa työn laatua, työnantajaa tai työluvan alueellista kelpoisuutta. Työlupaan liittyvistä määräajoista ja ehdoista säädettäisiin tarkemmin asetuksella.

Työlupa voitaisiin ehdotuksen mukaan peruuttaa, milloin siihen on erityistä syytä. Tällai-

sena syynä voisi tulla kysymykseen muun muassa törkeä tai toistuva työlupien ehtojen rikkominen tai se, että ulkomaalainen on antanut itsestään olennaisesti vääriä tietoja, taikka sallanut itseään koskevia sellaisia seikkoja, joilla olisi ollut huomattavaa merkitystä työlupien antamista harkittaessa. Työlupien peruuttamiseksi sen antanut viranomaislainen. Käytännön syistä johtuen ulkoasiainministeriö voisi peruuttaa edustuston antaman työlupien. Tämä tulisi kysymykseen silloin, kun ulkomaalainen on jo poistunut työlupien myöntäneen edustuston asemaltaan alueelta. Säännös on samansisältöinen kuin ulkomaalaisasetuksen 33 §:ssä. Työlupia on vuosittain peruutettu vain muutamia.

Työvoimaviranomaiselta olisi aina ennen työlupien antamista tai peruuttamista hankittava lausunto. Edustusto pyytäisi lausunnon sisäasiainministeriön välityksellä siten, että sisäasiainministeriö samalla, kun se punnitsee hakijan maahantulo- ja oleskeluedellytykset, hankkii myös työvoimaministeriön lausunnon. Samaa menettelyä noudatetaan nykyisinkin. Sisäasiainministeriön päättäessä työlupien antamisesta maassa jo oleskelevalle ulkomaalaiselle, lausunnon antajana toimisi työvoimaministeriö.

16 §. *Työnantajan velvollisuudet.* Työnantajan velvollisuutena olisi varmistua, ettei hänen palvelukseensa oteta ulkomaalaisia, jolla ei ole vaadittavaa työlupaa. Työlupien olemassaolosta olisi varmistuttava ennen työsuhteen alkamista. Ulkomaalaisen työsuhteen alkamisesta ja päättymisestä tehtävistä ilmoituksista ehdotetaan säädettäväksi asetuksella.

17 §. *Pohjoismaiden kansalaisten maahantulo, oleskelu ja työnteke.* Pohjoismaiden kesken on erikseen sovittu (SopS 17/54), etteivät ulkomaalaisia koskevat viisumi- ja passimääräykset koske näiden maiden kansalaisia silloin, kun matkustaminen tapahtuu suoraan pohjoismaiden välillä. Jonkin pohjoismaan kansalaisen saapuessa sopimusvaltioon pohjoismaiden ulkopuolelta, hänellä on kuitenkin oltava kotimaansa viranomaisen antama voimassa oleva passi. Pohjoismaiden kansalainen saa sopimuksen mukaan myös oleskella toisen pohjoismaan alueella ilman erityistä lupaa. Pohjoismaissa ovat voimassa pohjoismaiden kansalaisia koskevat vapaat työmarkkinat. Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että sopimusvaltion kansalainen saa työskennellä toisessa sopimusvaltiossa ilman työlupaa. Islanti ei kuitenkaan ole liittynyt pohjoismaiseen sopimukseen yhteisistä työmark-

kinoista (SopS 22/54). Sopimuksiin perustuen ehdotetaan, että Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kansalaisella olisi oikeus saapua maahan ilman passia ja viisumia suoraan näistä valtioista ja oleskella täällä ilman oleskelulupaa sekä tehdä työtä ilman työlupaa siten, kuin näiden valtioiden kesken on sovittu.

18 §. *Maasta karkottamisen perusteet.* Pykälässä on säännökset maasta karkottamisesta. Luettelo karkotusperusteista on tarkoitettu tyhjennettäväksi. Se ei sisällä niin sanottua yleisklausulia.

Karkottamisperusteita olisi viisi. Ulkomaalainen voitaisiin karkottaa, jos hän oleskelee maassa ilman vaadittavaa passia, viisumia tai oleskelulupaa (1 momentin 1 kohta). Passin ja viisumin puuttuminen ovat myös rajalta kääntämisperusteita. Passi tai muu vastaava asiakirja on ainoa riittävä luotettava asiakirja ulkomaalaisen henkilöllisyyden todentamiseksi. Tämän vuoksi ulkomaalaisen oleskelua maassa ei yleensä tulisi hyväksyä ilman voimassa olevaa passia. Passin puuttuminen voi johtua myös siitä, että henkilö on luovuttanut passinsa luvattomasti toiselle henkilölle.

Viisumin puuttuminen saattaa johtua siitä, että ulkomaalainen on tullut maahan salaa välttääkseen passintarkastajan suorittaman maahan-tulotarkastuksen tai että hän on käyttänyt maahantulonsa perusteena muuta kuin hallussaan olevaa matkustusasiakirjaa.

Ulkomaalainen voitaisiin karkottaa myös sillä perusteella, että häneltä puuttuu vaadittava oleskelulupa. Sen puuttuminen saattaa olla osoitus siitä, joiden vuoksi ulkomaalainen ei halua ilmoittautua viranomaisille.

Ulkomaalainen voitaisiin karkottaa myös, jos hän toistuvasti laiminlyö noudattaa ulkomaalaislaissa tai sen nojalla oleskelusta, työnteosta, ilmoittautumisesta ja muusta hänen ulkomaalaisasemaansa koskevasta asiasta annettuja säännöksiä ja määräyksiä (2 kohta). Ulkomaalaisen laiminlyödessä tässä tarkoitettujen säännösten ja määräysten noudattamisen, olisi selvitettävä, missä määrin toiminta osoittaa yhteiskunnan vastaista asennoitumista ja piittaamattomuutta voimassa olevista säännöksistä ja määräyksistä. Vähäisestä laiminlyönnistä ei karkottamiseen tulisi ryhtyä. Karkottaminen edellyttäisi, että laiminlyönti on toistuvaa.

Karkotusperuste olisi myös se, että ulkomaalainen ei täytä laissa säädettyjä velvollisuuksiaan yhteiskuntaa kohtaan (3 kohta). Tätä kohtaa

sovellettaessa tulisivat kysymykseen muun muassa verolainsäädännön piiriin kuuluvat velvoitukset.

Maasta karkottaminen voisi tulla kysymykseen myös silloin, kun ulkomaalainen väärinkäyttämällä alkoholia tai muuta huumavaa ainetta tai muulla tavoin saattaa itsensä kykenemättömäksi huolehtimaan itsestään tai on vaaraksi muiden terveydelle taikka henkilökohtaiselle turvallisuudelle (4 kohta). Alkoholin ja huumeiden väärinkäytön aiheuttama vaara voi ilmetä monin tavoin. Ulkomaalainen saattaa olla täysin kykenemätön huolehtimaan itsestään. Se voi esiintyä myös toistuvana väkivaltana ympäristöä kohtaan. Jos ulkomaalaisella on Suomessa perhe, karkottamista ei tulisi yleensä suorittaa vastoin perheen mielipidettä. Huumeiden käyttäjät tulisi kuitenkin yleensä karkottaa maasta käytön muodostaman vaarallisen esimerkin vuoksi.

Maasta voitaisiin karkottaa myös ulkomaalainen, joka on syyllistynyt rikokseen, joka ei ole vähäinen. Vähäisellä rikoksella tarkoitetaan tässä yhteydessä rikosta, josta ei ole säädetty ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta (5 kohta).

Maasta karkottaminen rikokseen syyllistymisen perusteella edellyttää, että ulkomaalainen on tuomittu rangaistukseen. Vähäisen rikoksen perusteella karkottamista ei voisi suorittaa. Karkottamispäätökseen tulisi rangaistuksen ohella vaikuttaa myös rikoksen laatu.

Karkottaa voitaisiin myös ulkomaalainen, joka on ryhtynyt tai jonka voidaan aikaisemman toimintansa tai muutoin perustellusti olettaa ryhtyvän sabotaasiin, vakoiluun, luvattomaan tiedustelutoimintaan tai Suomen suhteita toiseen valtioon vaarantavaan toimintaan (6 kohta).

Sabotaasilla tarkoitettaisiin tässä yhteydessä vakavia vahingontekoja, jotka on suunnattu joko yhteiskuntaa tai sen omistamia laitoksia tai yksityisiä henkilöitä ja yhteisöjä tai heidän omaisuuttaan vastaan.

Vakoilulla tarkoitettaisiin toimintaa, jolla henkilö hankkii valtion kannalta tärkeitä salassa pidettäviä tietoja, joita voidaan käyttää vieraan valtion tai omaksi hyödyksi taikka Suomea vahingoittaen.

Luvatonta tiedustelutoimintaa olisi muuna kuin vakoiluna pidettävä salaisten tietojen hankkiminen ja hyväksi käyttäminen. Esimerkiksi niin sanottu teollisuusvakoilu tai johonkin hen-

kilöön taikka henkilöryhmään liittyvien tietojen luvaton hankkiminen ja hyväksikäyttö voisi täten olla karkotusperuste.

Lisäksi karkottamisperusteena voisi olla Suomen suhteita toiseen valtioon vaarantava toiminta, kuten Suomen alueella taikka Suomen aluetta hyväksi käyttäen toteutetut toista valtiota vastaan kohdistetut teot.

Pakolaisten oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen mukaan pakolainen voidaan karkottaa maasta vain muita ulkomaalaisia ankarammin perustein. Pakolaisten erityisaseman korostamiseksi pykälään otettaisiin tätä koskeva säännös, joka vastaa yleissopimuksen määräyksiä. Säännöksen mukaan pakolaisen saisi karkottaa vain 1 momentin 6 kohdassa tarkoitettussa tapauksessa kansalliseen turvallisuuteen tai yleiseen järjestykseen ja turvallisuuden perustuvasta erityisestä syystä, jollaisena voisi tulla kysymykseen perusteltu vaara oleskelumaan turvallisuudelle tai sen suhteille toiseen valtioon. Karkottaa voitaisiin myös pakolainen, joka on lainvoiman saaneella tuomiolla tuomittu erityisen törkeästä rikoksesta ja joka siten on yhteiskunnalle vaarallinen. Tällaisena rikoksena voisi tulla kysymykseen esimerkiksi erityisen törkeä väkivaltarikos, törkeä huumausainerikos tai muu sen kaltainen.

Karkottaminen ei missään olosuhteissa voisi tulla kysymykseen sellaiselle alueelle tai sen rajalle, jossa pakolaisen henkeä tai vapautta uhataan rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskuntaluokkaan kuulumisen tai poliittisen mielipiteen johdosta. Tällaisena alueena voisi tulla kysymykseen niin hyvin pakolaisen kotimaa kuin jokin muukin valtio tai alue. Ehdotettu säännös antaa pakolaiselle suojaa enemmän kuin asetuksella 812/68 valtion sisäisesti voimaan saatettu pakolaisten oikeusasemaa koskeva yleissopimus ja asetuksella 813/68 voimaansaatettu sopimusta koskeva pöytäkirja.

Maasta karkottaminen olisi aina harkinnanvarainen toimi, jossa olisi otettava huomioon kaikki asiaan vaikuttavat seikat ja olosuhteet kokonaisuudessaan. Jos ulkomaalaisella on kiinteitä siteitä maahan esimerkiksi suomalaisen syntyperänsä, perhesuhteittensa tai pitkäkkönsä ajan jatkuneen oleskelun vuoksi, tulisi näille seikoille antaa olennainen merkitys maasta karkottamista harkittaessa. Harkittaessa karkottamista 1 momentin 5 kohdan mukaan rikoksen

perusteella, tulisi ottaa huomioon myös rikoksen laatu.

19 §. *Maasta karkottamisesta päättäminen.* Ulkomaalaisen maasta karkottamisesta päättäisi poliisin esityksestä sisäasiainministeriö. Käytännössä esityksen useimmiten tekisi ulkomaalaisen asuinpaikkakunnan poliisi. Esityksen voisi- vat kuitenkin tehdä myös poliisin erillisyksiköt.

Jos kysymyksessä on maasta karkottaminen valtion turvallisuutta tai Suomen suhteita toiseen valtioon vaarantavan toiminnan kuten esimerkiksi terroriteon tai vakoilun vuoksi, sisäasiainministeriö voisi tehdä päätöksen ilman poliisin tekemää esitystäkin.

Ehdotuksen mukaan ulkomaalaiselle olisi varattava tilaisuus tulla kuulluksi hänen maasta karkottamistaan koskevassa asiassa. Käytännössä näin yleensä tapahtuukin. Asian merkitystä on kuitenkin haluttu korostaa ehdottamalla säädettäväksi siitä laissa. On pidettävä tärkeänä, että myös ulkomaalaiskuraattori voi käytännössä tuoda esille seikkoja, jotka saattavat vaikuttaa ulkomaalaisen karkottamispäätökseen. Tällaisia olisivat muun muassa tiedot, jotka osoittavat miten kiinteät siteet ulkomaalaisella on Suomeen. Ulkomaalaiskuraattorin tehtävien mahdollistamiseksi tulisi siten myös kuraattorille varata tilaisuus tulla kuulluksi ulkomaalaisen karkottamista koskevassa asiassa. Kuuleminen on luonnollisesti suoritettava yleis- ten hallinnollisten säännösten ja määräysten mukaisesti.

20 §. *Viisumin tai oleskeluluvan raukeaminen maasta karkotettaessa.* Ulkomaalaiselle myönnetty viisumi tai oleskelulupa on osoitus siitä, että hänellä on oikeus oleskella maassa. Matkustusasiakirjassa oleva leimaus on todiste luvan olemassaolosta. Päätös ulkomaalaisen maasta karkottamisesta merkitsee, ettei edellytyksiä ulkomaalaisen maassa oleskelemiselle enää ole. Päätöksen tulisi merkitä samalla myös viisumin ja oleskeluluvan raukeamista. Viisumin ja oleskeluluvan raukeaminen todennettaisiin mitätöimällä viisumi- ja oleskelulupaleimaus. Tällä tavoin välttyttäisiin matkustusasiakirjassa olevien leimausten ehkä harhaanjohtavalta vaikutukselta. Mitätöimätön oleskelulupa tai viisumi antaisi ulkomaalaiselle mahdollisuuden palata Suomeen, koska maasta karkottamisesta ei tehtäisi erityistä merkintää ulkomaalaisen matkustusasiakirjaan.

21 §. *Maahantulokielto.* Ulkomaalainen voitaisiin ehdotuksen mukaan määrätä maasta

karkottamispäätöksen yhteydessä maahantulokielttoon enintään viideksi vuodeksi tai toistaiseksi. Nykyisen käytännön mukaan ulkomaalainen asetetaan rikoksen perusteella maasta passitettaessa maahantulokielttoon viideksi vuodeksi silloin, kun hänet on tuomittu vapausrangaistukseen tai kun kysymyksessä on esimerkiksi huumerikos. Samanlaista käytäntöä voitaisiin soveltaa myös vastaavissa ulkomaalaislain mukaisissa karkottamistapauksissa. Toistaiseksi annettavaa maahantulokielttoa voitaisiin käyttää ulkomaalaisen syyllistyttyä törkeään rikokseen tai vaarannettua vakavasti valtion turvallisuutta tai Suomen suhteita toiseen valtioon. Muissa maasta karkottamispäätöksissä tulisi yleensä määrätä lyhyempiä maahantulokieltoloja.

Maahantulokiellon pituutta harkittaessa olisi ulkomaalaisen henkilökohtaiset olosuhteet ja hänen siteensä maahan otettava kiellon pituuteen vaikuttavina huomioon.

Sisäasiainministeriö voisi ehdotuksen mukaan peruuttaa maahantulokiellon joko kokonaan tai määräajaksi. Mahdollisuus maahantulokiellon peruuttamiseen olisi tarpeen kohtuussyistä. Maahantulokielttoon johtanut maasta karkottamisperuste saattaa olla sellainen, että siihen liittyvät olosuhteet ovat päätöksenteon jälkeen ulkomaalaisen kohdalla perusteellisesti muuttuneet. Tarvittaessa ulkomaalaiselle olisi siten annettava mahdollisuus maahantulokiellosta huolimatta saapua maahan hoitamaan välttämättömiä asioitaan.

Pohjoismaiden kansalaisiin maahantulokieltola sovellettaessa sen yleensä tulisi olla lyhyt.

22 §. *Takaisin kuljettaminen ja erinäiset kustannukset.* Kun ulkomaalainen käännytetään rajalta, olisi ulkomaalaisen tänne kuljettanut liikenteenharjoittaja velvollinen kuljettamaan hänet takaisin sinne, mistä hänet otettiin kuljetettavaksi. Kuljetusvelvollisuus olisi kaikilla liikenteenharjoittajilla ja se koskisi jokaista rajalta käännytettyä käännytysperusteesta riippumatta. Rajalta käännytetty ja liikenteenharjoittaja voisivat kuitenkin sopia muustakin palauttamiskohteesta kuin siitä, mistä ulkomaalainen otettiin kuljetettavaksi. Tämä edellyttää kuitenkin, että ulkomaalaisella on oikeus matkustaa kyseiseen kohteeseen, koska muutoin ulkomaalainen voidaan välittömästi kohdemaan viranomaisen toimesta palauttaa jälleen Suomeen. Jos matka on alkanut pohjoismaiden ulkopuolelta, tulee

takaisinkuljetuksen passintarkastuksen poistamisesta pohjoismaiden rajoilla tehdyn sopimuksen perusteella aina suuntautua pohjoismaiden ulkopuolelle.

Jollei rajalta käännytetyllä itsellään ole varoja paluumatkaa varten, liikenteenharjoittaja olisi velvollinen kuljettamaan hänet omalla kustannuksellaan. Liikenteenharjoittajalla ei olisi oikeutta saada valtiolta korvausta kuljetuksesta aiheutuvista kustannuksista.

Taloudellinen vastuu ulkomaalaisesta aiheutuvista kustannuksista olisi laajempi silloin, kun kysymyksessä on aluksesta luvottomasti maihin jäänyt ulkomaalainen. Tällöin olisivat aluksen päällikkö, laivanisäntä ja tämän käyttämä laivanselvitysliike velvolliset yhteisvastuullisesti korvaamaan ne kustannukset, joita valtiolle on aiheutunut ulkomaalaisen maassa oleskelusta ja maasta karkottamisesta.

Korvausvastuu koskisi tapauksia, jolloin maahan on luvottomasti jäänyt miehistöön kuuluva, matkustaja tai muu aluksessa ollut, kuten esimerkiksi salamatkustaja. Ehdotuksen mukaiset säännökset ovat tarpeen muun muassa sen vuoksi, että viranomaisten on käytännössä mahdoton valvoa kaikkia aluksessa olevien toimia. Ehdotetulla säännöksellä saataisiin ne, jotka muutoinkin vastaavat aluksesta, huolehtimaan aluksessa kuljetettaviin henkilöihin kohdistuvista velvollisuuksistaan. Ilma-aluksesta luvottomasti maahan jääneeseen ulkomaalaiseen sovellettaisiin samoja säännöksiä.

23 §. *Säilöönotto.* Ehdotuksen mukaan voitaisiin ulkomaalainen, joka on pyytänyt turvapaikkaa, tai jonka rajalta käännyttämisestä tai karkottamisesta on tehty päätös tai jonka osalta sellaista valmistellaan, ottaa tarvittaessa säilöön siksi, kunnes turvapaikkapyyntö on ratkaistu, taikka rajalta käännyttäminen tai karkottaminen on suoritettu tai asia on muutoin ratkaistu.

Turvapaikkaa pyytäneen säilöön ottaminen voi olla tarpeen hakijan henkilöllisyyden ja turvapaikan saannin edellytysten selvittämisen vuoksi.

Rajalta käännyttämispäätös tulisi panna täytäntöön niin pian kuin se on käytännössä mahdollista. Täytäntöönpano voi kuitenkin viivästyä lähinnä sen vuoksi, ettei tarvittava paluuyhteys ole heti käytettävissä. Koska rajalta käännyttävän ei voida puuttuvien maahantuloedellytysten vuoksi sallia tulevan maahan odottamaan täy-

täytäntöönpanoa, hänet olisi voitava panna säilöön odottamaan käännytyksen toimeenpanoa.

Kun maasta karkottamisesta on tehty päätös tai kun sellaista valmistellaan, on ulkomaalaisen tarvittaessa voitava panna säilöön turvaamistoimenpiteenä. Karkottamiseen johtanut teko saattaa olla sellainen, ettei henkilön voida sallia olla vapaana odottamassa päätöksen täytäntöönpanoa. Säilössä pitäminen saattaa olla välttämätöntä myös ulkomaalaisen henkilöllisyyden selvittämisen tai matkustusasiakirjan hankkimisen tai muun vastaavan syyn vuoksi.

Ulkomaalainen voitaisiin pitää säilössä kunnes rajalta käännyttäminen tai karkottaminen on suoritettu taikka kun asia ratkaistaan muulla tavoin, esimerkiksi luopumalla karkottamista koskevasta esityksestä tai kumoamalla säilöönottoa koskeva päätös.

Säilöönoton enimmäisaika olisi neljätoista päivää, jota yleensä on pidettävä riittävänä säilöönoton perusteena olevien seikkojen selvittämiseksi. Kun kysymyksessä on maasta karkottamisen valmistelu tai täytäntöönpano, neljätoista päivän enimmäisaika saattaa muun muassa mahdollinen muutoksenhaku huomioon ottaen olla liian lyhyt. Myös karkottamisen käytännön järjestelyt, kuten matkustusasiakirjan ja matkalippujen hankkiminen sekä kohdemaan selvittäminen, saattavat viedä runsaasti aikaa. Ulkomaalaisen henkilöllisyyden selvittäminen on edellytys, jotta häntä koskeva lopullinen päätös voidaan tehdä. Henkilöllisyyden selvittäminen saattaa olla aikaa vievä toimenpide varsinkin silloin, kun ulkomaalainen itse ei halua myötävaikuttaa asioiden joustavaan hoitamiseen. Tämän vuoksi ehdotetaan, että erityisistä syistä säilöönottoa voidaan käyttää pidempään enintään neljätoista päivää kerrallaan. Päätöksen pidentämisestä tekisi sisäasiainministeriö.

Säilöön otetun ulkomaalaisen asia tulisi ehdotuksen mukaan käsitellä kiireellisenä ja säilönsäolon päättymiseen johtavat toimenpiteet tulisi käynnistää välittömästi.

24 §. *Säilöönotosta päättäminen ja ilmoittautumisvelvollisuus.* Säilöön otettu ulkomaalainen olisi toimitettava poliisin huostaan tai passitettava yleiseen vankilaan. Jos passintarkastaja ei ole poliisi, olisi rajalta käännyttävä toimitettava tarvittaessa poliisin huostaan.

Säilöön otetun käsittelystä olisi soveltuvin osin voimassa, mitä tutkintavangin käsittelystä on säädetty. Säilöön otetun vapautta tulisi ra-

joittaa vain siinä määrin, kuin säilöön ottamisen tarkoitus ja säilössä pitämisen varmuus sekä järjestyksen säilyminen edellyttävät.

Päätöksen säilöönottamisesta tekisi se paikallispoliisin, keskusrikospoliisin, suojelupoliisin tai liikkuvan poliisin päällystöön kuuluva poliisimies, jolle asian käsittely kuuluu. Toimivallan jako määräytyisi poliisin yksiköiden tehtäviä koskevan lainsäädännön ja poliisin sisäisten määräysten mukaan.

Joissakin tapauksissa ulkomaalaisen säilöönottaminen ei ehkä olisi tarpeellista ja tarkoituksenmukaista muun muassa sen vuoksi, että ulkomaalaisen on tarpeen saada järjestetyksi asioitansa täällä ennen maasta lähtöä. Tämän vuoksi ehdotetaan, että säilöönottopäätöksen tekemiseen oikeutettu poliisimies voisi säilöönoton asemesta velvoittaa ulkomaalaisen ilmoittautumaan määräaikoina luonaan. Päätöksen tulisi perustua kohtuullisuusnäkökohtiin, kuten esimerkiksi rajalta käännättämis- tai maastakarkottamisperusteen laatuun ja siihen, onko olemassa yksityistä henkilöä tai yhteisöä, joka voi vastata ulkomaalaisen oleskelusta päätöksen valmisteluajana.

25 §. *Muukalaispassi ja pakolaisen matkustusasiakirja.* Sisäasiainministeriö voisi antaa maassa oleskelevalle ulkomaalaiselle muukalaispassin, jos hän ei voi saada passia kotimaansa viranomaiselta tai jos siihen muutoin on erityistä syytä. Muukalaispassi voitaisiin siten antaa esimerkiksi silloin, kun ulkomaalaisen kotimaan viranomaisten kieltäytyessä antamasta hänelle passia suomalaiset viranomaiset katsovat oleskelun jatkumiselle olevan edellytykset. Muukalaispassi voitaisiin myös antaa, kun ulkomaalainen ei voi palata kotimaahansa, mutta hän ei kuitenkaan ole saanut tai ei voi saada pakolaisen asemaa. Muuna erityisenä muukalaispassin antamisen edellytyksenä voitaisiin pitää esimerkiksi tilannetta, jolloin henkilö on lähettänyt kansallisen passinsa Suomen ulkopuolella olevaan edustustoon uudistettavaksi ja hänen on ehdottomasti päästävä matkustamaan tuona aikana.

Liittyessään pakolaisten oikeusasemaa koskevaan yleissopimukseen Suomi teki varauman sopimuksen matkustusasiakirjaa koskevien määräysten osalta siten, että Suomi perinteiseen tapaan antaa sopimuksessa tarkoitetun matkustusasiakirjan asemesta myös pakolaiselle muukalaispassin. Muukalaispassista ei kuitenkaan käy ilmi, että henkilö on saanut sopimuksen mukai-

sen pakolaisen aseman. Jotta Suomen tekemä varauma voitaisiin poistaa ja pakolaisen halusta olevasta matkustusasiakirjasta voitaisiin todeta hänen pakolaisasemansa, ehdotetaan, että pakolaiselle, joka on saanut 13 §:n mukaisen oleskeluluvan, sisäasiainministeriö voisi antaa maassa oleskelua ja maan ulkopuolelle tehtäviä matkoja varten pakolaissopimuksessa tarkoitettua matkustusasiakirjan. Menettely lisäisi pakolaisen oikeusturvaa.

26 §. *Henkilöllisyyden todentaminen ja ilmoittautuminen.* Ulkomaalaisen passi tai sitä vastaava henkilötodistus on ainoa asiakirja, josta ulkomaalaisen henkilöllisyyden voi todeta riittävän luotettavasti. Passissa olevista leimauksista voidaan myös todeta, onko ulkomaalainen saanut oleskelun ja työnteon perusteena olevat luvat. Tämän vuoksi on välttämätöntä, että poliisi voi tarvittaessa vaatia ulkomaalaisia esittämään passinsa. Sama oikeus ehdotetaan annettavaksi myös muulle ulkomaalaisen asiaa käsittelevälle viranomaiselle. Näitä olisivat esimerkiksi tulli-, rajavartiolaitos sekä sosiaali- ja terveysviranomaiset, joiden on tarvittaessa voitava riittävän luotettavasti selvittää ulkomaalaisen henkilöllisyys.

Päävastuu ulkomaalaislain säännösten valvon-
nasta kuuluu poliisille. Tämän vuoksi poliisilla on oltava tarvittavat tiedot ulkomaalaisen oleskeluun liittyvistä seikoista. Ulkomaalainen olisi-
kin ehdotuksen mukaan velvollinen kutsusta saapumaan poliisin luo antamaan oleskeluaan koskevia tarvittavia tietoja. Kutsun voisi antaa ulkomaalaisen asuin- tai oleskelupaikkakunnan poliisi taikka poliisin erillisyksikkö. Säännös on lähinnä tarpeen ulkomaalaislain selvyyden ja täydellisuuden kannalta. Poliisilain (84/1966) 13 §:n mukaan jokainen on velvollinen antamaan poliisille henkilöllisyytensä selvittämiseksi tarpeellisia tietoja, kun poliisi niitä virkatehtävissään tiedustelee. Milloin poliisin toimintaan kuuluvan tehtävän suorittamiseksi jonkun henkilön kuulustelu on tarpeen, tämä on poliisilain 15 §:n mukaan velvollinen poliisimiehen kutsusta saapumaan kuulusteluun siinä poliisipiirissä, missä hän oleskelee. Edellä olevat säännökset koskevat sekä Suomen kansalaisia että ulkomaalaisia.

27 §. *Liikkumisoikeus.* Ulkomaalaisen, jolla olisi ulkomaalaislain mukainen oleskeluoikeus, saisi vapaasti asua ja liikkua maassa, jollei erikseen ole toisin säädetty tai erityisen säännöksen nojalla määrätty. Säännönmukaisissa oloissa ei

ole yleensä tarpeen rajoittaa ulkomaalaisen asumis- ja liikkumisoikeutta. Rajoituksista on kuitenkin säädetty muun muassa rajaväyhyke-laissa (403/47) ja rajoittavia määräyksiä on annettu myös lääninhallitusten antamilla poliisimääräyksillä, jotka yleensä koskevat myös oman maan kansalaisia.

28 §. *Maastapoistumiskielto.* Käytännössä saattaa syntyä tilanteita, jolloin ulkomaalaisen maasta poistuminen on voitava estää. Tällaisia ovat esimerkiksi tapaukset, jolloin ulkomaalainen pyrkii poistumaan maasta välttääkseen poliisitutinnan, rikoksen tuomioistuinkäsittelyn tai rangaistuksen täytäntöönpanon. Ulkomaalaisen terveydentila voi myös olla sellainen, ettei häntä voida hänen oman turvallisuutensa vuoksi päästää lähtemään. Ehdotuksen mukaan sisäasiainministeriö voisi, jos ulkomaalainen on epäilty tai syytteessä rikoksesta tai jos hänet on tuomittu rangaistukseen, jota ei ole suoritettu, tai jos muu erittäin tärkeä syy sitä vaatii, kieltää määrääjäksi ulkomaalaista poistumasta maasta. Tätä koskevan esityksen voisi tehdä poliisi tai muukin viranomainen, kuten esimerkiksi sosiaali- ja terveysviranomainen.

Tieto ulkomaalaisen aikomuksesta poistua maasta voi tulla viranomaisten tietoon siten, ettei esitystä ja päätöstä maastapoistumiskielosta ehditä tehdä, vaikka perusteet olisivatkin viranomaisten tiedossa. Kiireellisessä tapauksessa poliisi voisi antaa ulkomaalaiselle väliaikaisen maastapoistumiskielon. Kielto olisi kuitenkin viipymättä alistettava sisäasiainministeriön ratkaistavaksi.

Maastapoistumiskielto olisi ehdotuksen mukaan peruutettava niin pian kuin estettä maasta poistumiselle ei enää ole.

29 §. *Majoittaminen ja muuttaminen.* Väestökirjalainsäädännössä on säännökset väestökirjoihin tehtävistä ilmoituksista ja merkinnoista, jotka koskevat myös ulkomaalaisia. Ulkomaalaislainsäädännön mukaisella ilmoitusmenettelyllä ei ole tarkoitus muuttaa väestökirjalainsäädännön mukaista ilmoitus- ja rekisteröintimenettelyä.

Erityiset vain ulkomaalaisia koskevat majoitus- ja muuttoilmoitukset ovat tarpeen lähinnä silloin, kun ulkomaalaisten tarkkailua täytyy tehostaa esimerkiksi poikkeuksellisten olojen aikana, terroristivaaran uhatessa tai suurten kansainvälisten kokousten turvatoimien yhteydessä.

Majoitusliikkeiden ilmoitusvelvollisuudesta on säädetty erikseen asetuksessa majoitus- ja ravitsemisliikkeistä (502/69).

30 §. *Poikkeusmääräysten antaminen.* Ehdotuksen mukaan valtioneuvostolla olisi sodan tai sodanvaaran uhatessa taikka muulloinkin, milloin valtion turvallisuuden tai poikkeuksellisten olojen vuoksi harkitaan tarpeelliseksi, valta antaa ulkomaalaisen maahantulosta, maassa oleskelusta, työnteosta ja maasta lähdöstä määräyksiä, jotka poikkeavat ulkomaalaislaista tai sen nojalla annetuista säännöksistä ja määräyksistä.

Valtioneuvosto voisi käyttää valtuuksiaan paitsi sodan aikana tai sen uhatessa myös valtion turvallisuuden tai poikkeuksellisten olojen vuoksi. Ilmeinen terroristivaara tai muu valtion turvallisuutta uhkaava vaara esimerkiksi voisi antaa oikeuden poikkeusvaltuuksien käyttämiseen. Samoin jokin Suomessa tai ulkomailla satunut luonnononnettomuus tai muu laaja poikkeuksellinen tapahtuma, kuten öljysaarto, kauppasota tai muu sen kaltainen saattaisi olla peruste poikkeusmääräysten antamiseen. Poikkeusolojen käsitettä on viime aikoina laajennettu erityisesti tähän suuntaan.

31 §. *Tiedoksianto.* Ehdotettava muutoksenhakujärjestelmä edellyttää, että ulkomaalaista koskeva päätös voidaan antaa hänelle tiedoksi. Samaa vaatii päätöksen täytäntöönpanokelpoisuuden toteaminen silloin, kun täytäntöönpanoon saadaan ryhtyä vasta asian tultua lainvoimaisesti ratkaistuksi. Myös muissa tapauksissa päätöksen tiedoksianto on tärkeää.

Ellei muuta ole säädetty, tiedoksianto ulkomaalaiselle voidaan toimittaa noudattaen, mitä laissa tiedoksiannosta hallintoasioissa (232/66) on säädetty. Näin tulisiakin menetellä, kun ulkomaalaisella on Suomessa vakinainen asuinpaikka tai hänen olinpaikkansa muutoin on tunnettu.

Useassa tapauksessa ulkomaalainen on ehtinyt kuitenkin ennen tiedoksiantoa poistua maasta. Hän voi myös kierrellä maata turistina tai muutoin oleskella täällä siten, että häntä on vaikea tiedoksiantoa varten tavoittaa. Ensiksi mainituksa tapauksessa tiedoksianto voidaan suorittaa tiedoksiannosta hallintoasioissa annetun lain 17 §:n 1 momentin mukaista menettelyä käyttäen. Tämän säännöksen avulla ei kuitenkaan voida hoitaa läheskään kaikkia ulkomaalaislain nojalla esille tulevia tapauksia. Ulkomaalaisen asuinpaikka ulkomailla saattaa olla Suomessa

tuntematon ja sen selvittäminen olla vaikeaa tai jopa mahdotonta. Edellä mainitussa lainkohdassa tarkoitettu virallista lehteä tai julkista kuulutusta käyttäen tapahtuva yleistiedoksianto ei yleensä voi edes teoriassa tavoittaa maasta poistunutta ulkomaalaista. Näistä syistä ja kun tiedoksiannon on ulkomaalaislain mukaan kuitenkin tapahduttava, ehdotetaan, että tiedoksianto saataisiin toimittaa myös lähettämällä päätös postitse ulkomaalaisen ilmoittamaan osoitteeseen tai, jollei osoite ole tiedossa, toimittamalla päätös ulkoasiainministeriön välityksellä sen valtion edustustoon, jonka kansalainen ulkomaalainen on tai jossa hän pysyvästi oleskelee. Samalla ulkoasiainministeriö pyytäisi edustustoa edelleen huolehtimaan tiedoksiannosta edustuston valtion lakeja noudattaen.

Kun ulkomaalaislaissa edellytetyissä hallinto-toimissa otettaisiin laajalti käyttöön erityiset vieraskieliset lomakkeet, tulisi viranomaisille jääviin kappaleisiin varata tilaa myös ulkomaalaisen ulkomaista osoitetta varten. Viranomaisen tulisi aina muutokseen selvittää ulkomaalaisen osoite. Jos osoite ei olisi tiedossa, säännös mahdollistaisi kuitenkin tiedoksiannon lähettämisen ulkoasiainministeriön välityksellä ulkomaalaisen kotivaltion edustustoon joko Suomessa tai ulkomailla. Jos henkilö on kansalaisuudeton tai hänen tiedetään pysyvästi oleskelevan muussa kuin kotivaltiossaan, voitaisiin tiedoksianto toimittaa tämän valtion edustustoon.

Koska postinkulku saattaa joissakin tapauksissa olla hidasta, ehdotetaan, että tiedoksiannon katsottaisiin tapahtuneen, jollei muuta näytetä, vasta kolmantenakymmenentenä päivänä sen jälkeen, kun asiakirja on annettu postin kuljetettavaksi tai toimitettu edustustoon. Määräajan toteamiseksi riittäisi todisteellinen merkintä.

32 §. *Oikaisun hakeminen poliisin tai passintarkastajan päätökseen.* Ehdotus ulkomaalaislaiksi sisältää kaksi muutoksenhakua koskevaa säännöstä. Niistä 32 §:ssä säädettäisiin oikaisun hakemisesta poliisin tai passintarkastajan päätökseen ja 33 §:ssä muutoksenhausta sisäasiainministeriön päätökseen maasta karkottamisesta.

Muutoksenhaun järjestäminen ulkomaalaislaissa tarkoitetuista päätöksistä kohtaa monia vaikeuksia. Päätökset on tehtävä yleensä kiireellisesti. Sekä ulkomaalaisen kielitaito että viranomaisten kyky ymmärtää ulkomaalaista saatta-

vat olla puutteelliset. Ulkomaalainen ei myöskään yleensä voi tuntea Suomen hallintojärjestelmää ja menettelytapoja täällä. Näistä syistä muutoksenhaku ulkomaalaislaissa on säädettävä toisin kuin yleensä hallintoasioissa.

Ehdotettu 32 § sisältää ulkomaalaisen kanalta mahdollisimman joustavan ja yksinkertaisen menettelyn oikaisun hakemiseksi poliisin tai passintarkastajan ulkomaalaislain nojalla tekemään päätökseen. Ulkomaalainen, joka on tyytymätön poliisin tai passintarkastajan ulkomaalaislain nojalla tekemään päätökseen, voisi neljän toista päivän kuluessa päätöksen tiedoksi saamisesta kirjallisella ilmoituksella saattaa asian sisäasiainministeriön ratkaistavaksi. Ilmoitukselle ei asetettaisi erityisiä muotovaatimuksia ja sen voisi tehdä myös vieraila kielillä. Erityisen valitusosoituksen antaminen ei myöskään olisi tarpeen. Ulkomaalaiselle annettavassa päätöksessä olisi kuitenkin annettava ohjeet ilmoituksen tekemisestä. Tämä edellyttäisi yleisimmin käytettävillä kielillä painettujen päätöslomakkeiden käyttöönottoa.

Kirjallinen ilmoitus voitaisiin jättää poliisille tai passintarkastajalle. Ilmoitus voitaisiin kuitenkin tehdä suoraan myös sisäasiainministeriöön.

Ulkomaalaisen oikeus saattaa asia kirjallisella ilmoituksella sisäasiainministeriön käsiteltäväksi koskisi kaikkia poliisin tai passintarkastajan ulkomaalaislain nojalla tekemiä päätöksiä. Poikkeuksen muodostaisi viisumia koskeva päätös. Siitä ei tulisi voida hakea oikaisua, koska muistakaan 6 ja 7 §:ssä tarkoitetuista viisumia koskevista päätöksistä ei voitaisi hakea oikaisua. Sitä paitsi poliisin tai passintarkastajan viisumipäätös tulisi käytännössä koskemaan vain viisumitta maahan jo saapuneita viisumivollisia ulkomaalaisia. Jos päätös olisi kielteinen, se merkitsi yleensä samalla rajalta käännättämistä. Rajalta käännättämispäätös taas voitaisiin saattaa kirjallisella ilmoituksella sisäasiainministeriön käsiteltäväksi.

33 §. *Muutoksenhaku sisäasiainministeriön päätökseen maasta karkottamisesta.* Valitus oikeuden järjestäminen eräisiin ulkomaalaislain nojalla tehtäviin keskeisimpiin päätöksiin on ulkomaalaislainsäädännön uudistuksen tärkeimpiä tavoitteita. Maasta karkottamista koskevat ratkaisut liittyvät perusoikeusluonteisiin kysymyksiin. Hallitusmuodon mukaiset perusoikeudet tosin koskevat vain Suomen kansalaisia, mutta tosiasiallisesti maasta karkotettava ulko-

maalainen saattaa olla lähes samanlaisessa asemassa kuin Suomen kansalainen. Tämän vuoksi ulkomaalaisella tulisi olla oikeus hakea muutosta maastakarkottamispäätökseen. Ulkomaalaisasioiden luonteesta johtuen on tärkeää, että muutoksenhakumenettely on toisaalta yksinkertainen ja nopea ja että se toisaalta antaa riittävän oikeusturvan. Tämä voidaan taata sillä, että muutoksenhakuasteita on vain yksi ja että muutoksenhakutie olisi sisäasiainministeriöstä korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Edellä olevan vuoksi ehdotetaan, että ulkomaalainen, joka on tyytymätön sisäasiainministeriön maasta karkottamista koskevaan päätökseen, voisi valittaa siitä korkeimpaan hallinto-oikeuteen neljäntoista päivän kuluessa päätöksen tiedoksi saamisesta. Valitus olisi käsiteltävä kiireellisenä. Asian käsittelyn nopeuttamiseksi valitusasiakirjat olisi jätettävä sisäasiainministeriöön, joka sitten toimittaisi asian ratkaisemisen perusteena olleet asiakirjat oman lausuntonsa ohella korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Säilöön otetulla olisi oikeus jättää valitusasiakirjansa myös säilytyspaikan esimiehelle tai laitoksen johtajalle, jonka olisi toimitettava ne edelleen sisäasiainministeriöön. Tällainen oikeus on vangilla muutoksenhaussa hallintoasioissa annettu lain 10 §:n 2 momentin (659/66) mukaan.

Muissa kuin karkottamista koskevista asioista ei ulkomaalaislain nojalla saisi hakea muutosta valittamalla. Täten esimerkiksi sisäasiainministeriön päätös, ulkomaalaisen hakiessa 32 §:n nojalla oikaisua poliisin tai passintarkastajan päätökseen, jäisi lopulliseksi. Ylimääräisestä muutoksenhausta hallintoasioissa annetussa laissa (200/66) säädetty ylimääräiset muutoksenhakukeinot olisivat kuitenkin käytettävissä.

34 §. *Poikkeukset julkisuusperiaatteesta.* Oikeudenkäytön julkisuudesta annetun lain (26/26) mukaan tuomioistuin voi päättää asian käsittelystä suljetuin ovin ja sellaisen käsittelyn oikeudenkäyntiaineiston määräämisestä salaiseksi muun muassa sen perusteella, että julkisuus voi saattaa valtion ulkoisen turvallisuuden vaaraan. Koska näitä säännöksiä ei voida pitää ulkomaalaislakiehdotuksen kannalta riittävinä, ehdotetaan pykälässä säädettäväksi lisäksi, että korkein hallinto-oikeus voisi päättää asian suullisen käsittelyn tapahtuvaksi suljetuin ovin, jos julkinen käsittely saattaisi vaarantaa Suomen suhteita toiseen valtioon. Korkein hallinto-oikeus

voisi samasta syystä päättää, että oikeudenkäyntiaineisto sovellettuja lainkohtia ja tuomiolauselmia lukuun ottamatta on pidettävä salassa määrääjän, kuitenkin enintään 25 vuotta määräyksen antamisesta.

35 §. *Eräiden päätösten täytäntöönpanokehpoisuus.* Pykälän 1 momentin mukaan saatettiin rajalta käännättämistä, säilöön ottamista ja väliaikaista maastapoistumiskieltoa koskeva päätös panna täytäntöön sen estämättä, että asia on saatettu sisäasiainministeriön käsiteltäväksi. Vaikka muutoksenhaulla yleensä on hallintopäätöksen täytäntöönpanoa lykkäävä vaikutus, on näissä tapauksissa kysymys päätöksistä, joissa yleinen etu ja toimenpiteen kiireellisyys vaativat välitöntä täytäntöönpanoa. Muutoin täytäntöönpano saattaisi kokonaan estyä. Muissa tapauksissa ilmoitus asian saattamisesta sisäasiainministeriön käsiteltäväksi siirtäisi päätöksen täytäntöönpanoa.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan, että karkottamista koskeva sisäasiainministeriön päätös voitaisiin panna täytäntöön ennen kuin se on saanut lainvoiman, jos ulkomaalainen kahden todistajan läsnäollessa ilmoittaa suostuvansa päätöksen täytäntöönpanoon ja allekirjoittaa päätökseen tehtävän sitä koskevan merkinnän. Säännös on välttämätön, jotta karkotettava voitaisiin toimittaa maasta mahdollisimman pian hänen itsensä sitä halutessa. Tällöin ulkomaalaisen, jota ei ehkä voitaisi päästää säilöstä, ei tarvitsisi odottaa valitusajan päättymistä ennen valtion laskuun tapahtuvaa karkottamista. Tässä voidaan viitata vankeusrangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen (447/75) 6 §:n 1 momenttiin, jossa säädetään vankeusrangaistukseen tuomitun tyytymisestä rangaistuksen välittömään täytäntöönpanoon.

36 §. *Vieraan kielen käyttö.* Kielilainsäädännön mukaan voivat Suomen kansalaiset viranomaisten luona asioidessaan käyttää joko suomen- tai ruotsinkielistä viranomaisen virkakielestä riippumatta. Suullisessa käsittelyssä tuomioistuimessa tai poliisin luona saadaan tarpeen mukaan käyttää tulkkia. Poliisihallinnossa on edellä sanotun katsottu soveltuvan myös ulkomaalaisiin. Lisäksi ulkomaalaiset ovat voineet esittää asiansa vieraallakin kielellä, jota kyseinen virkamies tai joku ilman kohtuutonta viivästystä paikalle saatu muu virkamies on riittävästi taitanut. Ulkomaalainen on myös voinut käyttää tulkkia. Edellä olevien

periaatteiden mukaiset hallinnolliset ohjeet ovat poliisin suorittaman tutkinnan osalta olleet jo kauan voimassa.

Erityisesti ulkomaalaislainsäädäntöön liittyvissä asioissa ulkomaalaisen tulisi mahdollisuuksien mukaan sallia käyttää vierasta kieltä. Tästä johtuen ehdotetaan säädettäväksi, että sisäasiainministeriö antaisi ohjeet vieraiden kielten käytöstä ulkomaalaislaissa tarkoitetuissa asioissa. Ensisijaisesti kysymykseen tulisivat kansainvälisen kanssakäymisen kannalta yleisimmät kielet, mutta ulkomaalaiselle tulisi antaa mahdollisuus käyttää muutakin vierasta kieltä, mikäli sitä riittävästi taitava virkamies taikka tulkki olisi nopeasti ja kustannuksetta saatavissa paikalle. Ulkomaalaisasioissa käytettävät lomakkeet tulisi käytännön syistä laatia yleisimmin käytössä olevilla kielillä. Lomakkeita tulisi olla erityisesti ulkomaalaislakiehdotuksessa tarkoitettuja päätöksiä varten.

37 §. *Valvonta.* Ulkomaalaislain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamista valvoisi poliisi. Ulkomaalaisten maahantulosta ja maastalähdöstä annettuja säännöksiä ja määräyksiä valvoisivat myös passintarkastajat. Ulkomaalaislain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten valvonta jakautuisi sekä yleis- että erityisvalvontaan. Yleisvalvontaan kuuluisivat lähinnä passintarkastus ja muu tavanomaisen rajanylityksen valvonta sekä ulkomaalaislain mukaisten lupien ja muiden ulkomaalaisia koskevien yleismääräysten noudattamisen valvonta.

Erityisvalvontaan kuuluisi lähinnä kansainvälisten rikollisten sekä sellaisten ulkomaalaisten valvonta, joiden toimien voidaan epäillä muulla tavoin vaarantavan valtion turvallisuutta tai Suomen suhteita vieraisiin valtioihin. Yleisvalvonta olisi paikallispoliisin ja passintarkastajien tehtävänä, mutta siihen osallistuisivat omiin tehtäviinsä liittyvänä muutkin poliisiyksiköt. Erityisvalvontaa suorittaisivat paikallispoliisin ohella myös poliisin erillisyyksiköt.

Rajavartiolaituksen, tullilaituksen ja useiden muiden viranomaisten, kuten esimerkiksi terveydenhoitoviranomaisten tehtävistä ulkomaalaisia koskevien säännösten valvonnassa on erikseen säädetty tai määrätty.

38 §. *Tiedottaminen ulkomaalaiskuraattorille.* Voidakseen suorittaa ulkomaalaislaissa säädetyt tehtävät, ulkomaalaiskuraattorin on saatava tietoja muun muassa noudatettavasta oles-

kelu- ja työluopakäytännöstä. Samoin tietojen saaminen yksittäistapauksissa olisi tarpeen, jotta kuraattori voisi toimia ulkomaalaisen ja viranomaisten välisenä yhteyshenkilönä. Pykälässä ehdotetaan, että ulkomaalaiskuraattorin tietoon olisi viipymättä saatettava päätökset, jotka koskevat oleskeluluvan ja turvapaikan antamista, sekä työlupia. Myös maasta karkottamista ja maahantulokielloa koskevista päätöksistä olisi annettava tieto kuraattorille. Sama koskisi myös maastapoistumiskieltoa koskevaa päätöstä. Tiedottamisvelvoite koskisi myös tapausta, jolloin ulkomaalainen on tuomittu ulkomaalaisrikkomuksesta rangaistukseen. Tiedottaminen ei kuitenkaan koskisi päätöstä, jonka perusteella ulkomaalainen on 23 §:n 1 momentin mukaan otettu säilöön rajalta käännättämistä varten.

Edellä tarkoitettu päätösten tiedottaminen tulisi järjestää mahdollisimman joustavasti. Ehdotuksen mukaan sisäasiainministeriö antaisi ohjeet tavasta, jolla tiedottaminen suoritetaisiin. Käytännössä tämä voitaisiin ehkä parhaiten suorittaa erityistä tätä varten suunniteltua lomaketta käyttäen.

39 §. *Ulkomaalaisrikkomus.* Joka rikkoo ulkomaalaislakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä, tuomittaisiin ulkomaalaisrikkomuksesta sakkoon, ellei muualla laissa ole säädetty ankarampaa rangaistusta. Tällainen on säädetty esimerkiksi rikoslain 42 luvun 2 §:ssä luvattomasta rajanylityksestä.

Rangaistussäännöstä voitaisiin soveltaa ulkomaalaisten ohella myös Suomen kansalaisiin, kuten esimerkiksi työnantajaan, joka on laiminlyönyt velvollisuutensa varmistua ulkomaalaiselta vaadittavan työluvan olemassaolosta. Ulkomaalaisen osalta rangaistussäännöstä voitaisiin soveltaa esimerkiksi henkilöön, joka rikkoo lupien hankkimisesta, maahantulokiellosta, ilmoittautumisesta ja muusta hänen ulkomaalaisasmaansa liittyvästä annettuja säännöksiä tai määräyksiä.

Voimassa olevassa ulkomaalaisasetuksessa on asetuksen rikkomisesta säädetty sakkorangaistus. Kun otetaan huomioon muuttuneet sakkorangaistusta koskevat säännökset ja ulkomaalaislain mukaiset mahdolliset muut seuraamukset, kuten työluvan peruuttamismahdollisuus, voidaan sakkorangaistusta pitää edelleen riittävänä.

40 ja 41 §. *Asetuksenantovaltuus ja voimaantulo.* Pykäliin sisältyvät tavanomaiset sään-

nökset asetuksenantovaltuudesta ja lain voimaantulosta.

Vieraan valtion kanssa tehtyä ulkomaalaislain voimaan tullessa Suomea velvoittavaa sopimusta olisi edelleen noudatettava niin kauan kuin se on voimassa, vaikka sen määräykset eivät vastaisi ulkomaalaislain säännöksiä.

2. Tarkemmat säännökset ja määräykset

Tarkemmat säännökset annettaisiin ulkomaalaisasetuksella, jonka luonnos on esityksen liitteessä.

3. Voimaantulo

Lain hyväksymisen ja voimaantulon väliin olisi jätävä riittävästi aikaa lain täytäntöönpanon valmisteluun sisäasiainministeriössä, paikallispoliisissa, työvoimaviranomaisissa, ulkoasiainministeriössä, sosiaali- ja terveysministeriössä ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa. Tämän vuoksi ehdotetaan, että uusi laki tulisi voimaan aikaisintaan vuoden kuluttua sen hyväksymisestä. Ulkomaalaislailla kumottaisiin nykyinen ulkomaalaisasetus.

Edellä olevan perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Ulkomaalaislaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Soveltamisala

Ulkomaalaisen maahantuloon, maastalähtöön sekä oleskeluun ja työntekoon Suomessa sovelletaan, mitä tässä laissa ja sen nojalla säädetään tai määrätään.

Ulkomaalaisella tarkoitetaan henkilöä, joka ei ole Suomen kansalainen.

2 §

Viranomaiset

Tässä laissa tarkoitetut ulkomaalaisia koskevat asiat kuuluvat sisäasiainministeriön ja poliisin käsiteltäviksi, jollei toisin ole säädetty.

Sosiaali- ja terveysministeriössä on ulkomaalaisten aseman turvaamista sekä ulkomaalaisten, viranomaisten ja järjestöjen yhteistoiminnan edistämistä varten ulkomaalaiskuraattorin virka. Ulkomaalaiskuraattorin tehtävistä ja toiminnan järjestämisestä säädetään erikseen asetuksella.

Ulkomaalaisten maahantuloon ja maastalähtöön liittyviä tehtäviä suorittavia erityisviranomaisia ovat passintarkastajat, joilla tarkoitetaan näihin tehtäviin määrättyjä poliisimiehiä ja muita virkamiehiä.

3 §

Maahantulo- ja maastalähtöpaikat

Ulkomaalaisen maahantulo ja maastalähtö on sallittu vain sisäasiainministeriön vahvistamien passintarkastuspaikkojen kautta, jollei Suomea velvoittavista kansainvälisistä sopimuksista muuta johdu.

Sisäasiainministeriö voi antaa luvan maahantuloon ja maastalähtöön muualtakin kuin passintarkastuspaikan kautta.

4 §

Passi

Ulkomaalaisella on maahan saapuessaan oltava koti- tai oleskelumaansa viranomaisen antama voimassa oleva passi.

Asetuksella säädetään, millä edellytyksillä passina hyväksytään myös henkilötodistus tai muu vastaava asiakirja.

5 §

Viisumi

Ulkomaalaisella on maahan saapuessaan oltava viisumi. Viisumilla tarkoitetaan passiin

merkittyä tai liitettyä yhdistettyä maahantulo- ja oleskelulupaa.

Viisumivapaudesta säädetään asetuksella.

6 §

Viisumin antaminen

Viisumin antaa ulkomailla Suomen diplomaattinen edustusto tai lähetetyn konsulin virasto. Viisumin voi antaa myös muu Suomen edustusto, jos ulkoasiainministeriö on myöntänyt tarvittavan valtuuden siinä palvelevalla nimetyllä Suomen kansalaiselle.

Viisumin maassa oleskelevalle tai viisumitta maahan saapuvalle ulkomaalaiselle antaa sisäasiainministeriö taikka sen ohjeiden mukaan ulkomaalaisen maahantulopaikan poliisi tai passintarkastaja.

Ulkoasiainministeriö antaa viisumin maassa olevalle tai viisumitta maahan saapuvalle diplomaatille tai diplomaattisen edustuston taikka lähetetyn konsulin viraston virkamiehelle ja muulle henkilökuntaan kuuluvalla sekä heidän perheittensä jäsenille.

7 §

Viisumin peruuttaminen

Viisumi voidaan peruuttaa, milloin siihen on erityistä syytä.

Edellä 6 §:n 1 momentissa tarkoitetun viisumin peruuttaa viisumin antanut edustusto tai ulkoasiainministeriö ja 6 §:n 3 momentissa tarkoitetun viisumin ulkoasiainministeriö. Sisäasiainministeriö peruuttaa 6 §:n 2 momentissa tarkoitetun viisumin.

8 §

Rajalta käännättämisen perusteet

Rajalta voidaan käännättää ulkomaalainen:

- 1) jolla ei ole maahantuloon vaadittavaa passia tai viisumia;
- 2) jolta puuttuu vaadittava työ lupa;
- 3) joka kieltäytyy antamasta passintarkastajan tarpeelliseksi katsomia tietoja henkilöllisyydestään tai matkastaan taikka antaa niistä tahallaan vääriä tietoja;
- 4) joka tarvittavien varojen puuttumisen vuoksi tai muusta syystä on kykenemätön huo-

lehtimaan maassa oleskelustaan ja maasta poistumisestaan;

5) jonka perustellusti voidaan olettaa elättävän itseään epärehellisin keinoin; tai

6) jonka voidaan tuomitun rangaistuksen tai aikaisemman toimintansa perusteella taikka muutoin perustellusti olettaa syyllistyneen Suomessa rikokseen, joka ei ole vähäinen; tai

7) jonka voidaan aikaisemman toimintansa perusteella tai muutoin perustellusti olettaa ryhtyvän Suomessa sabotasiin, vakoiluun, luovattomaan tiedustelutoimintaan tai Suomen suhteita toiseen valtioon vaarantavaan toimintaan.

Rajalta on käännettävä ulkomaalainen, joka on määrätty maahantulokieltoon Suomessa tai muussa pohjoismaassa.

Ulkomaalaisesta, joka pyytää pakolaisuuteensa vedoten turvapaikkaa Suomessa, säädetään 12 §:ssä.

9 §

Rajalta käännättäminen

Rajalta käännättäminen on suoritettava viivyttämättä passintarkastuspaikalla tai muualla, missä ulkomaalaisen maahantulon edellytykset ensiksi on voitu tarkistaa. Rajalta käännättäminen on kuitenkin suoritettava ennen kuin ulkomaalaisella on oltava 10 §:n mukainen oleskelulupa.

Rajalta käännättämisestä päättää sisäasiainministeriö tai sen antamien ohjeiden mukaan passintarkastaja. Päätöksessä on mainittava rajalta käännättämisen syy.

10 §

Oleskelulupa

Ulkomaalaisella, joka jatkaa oleskeluaan maassa viisumiin tai viisumivapautta koskevaan kansainväliseen sopimukseen perustuvan oleskeluoikeuden kuluttua umpeen, on oltava oleskelulupa.

11 §

Oleskeluluvan antaminen

Oleskeluluvan antaa sisäasiainministeriö. Ulkoasiainministeriö antaa oleskeluluvan Suomessa olevan diplomaattisen edustuston ja lähetetyn konsulin viraston virkamiehelle ja muulle

henkilökuntaan kuuluvalla sekä heidän perheittensä jäsenille.

Oleskelulupa annetaan määräajaksi tai toistaiseksi.

12 §

Pakolainen

Jos ulkomaalainen maahan saapuessaan tai kohta maahan saapumisensa jälkeen pyytää turvapaikkaa ja esittää pyyntönsä tueksi todennäköisiä syitä pakolaisuudestaan, voidaan hänelle antaa turvapaikka.

Turvapaikka voidaan antaa myös silloin, kun olosuhteet ulkomaalaisen kotimaassa tai maassa, jossa hän vakinaisesti asuu, ovat ulkomaalaisen täällä ollessa muuttuneet siten, että turvapaikan antamiselle on perusteltua syytä.

Todennäköisinä syinä pakolaisuudesta on pidettävä ulkomaalaisen perusteltua aihetta pelätä joutuvansa kotimaassaan tai maassa, jossa hän vakinaisesti asuu, vainotuksi rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskuntaluokkaan kuulumisen tai poliittisen mielipiteen johdosta ja sitä, ettei hän ole saanut turvapaikkaa muussa maassa.

13 §

Turvapaikkapyyntöön ratkaiseminen

Turvapaikkapyyntöön ratkaisee sisäasiainministeriö. Ennen päätöksen tekemistä on asiasta hankittava ulkoasiainministeriön lausunto.

Turvapaikan saaneelle sisäasiainministeriö antaa oleskeluluvan joko määräajaksi tai toistaiseksi.

14 §

Työlupa

Ulkomaalaisella, joka aikoo Suomessa ryhtyä ansiotyöhön, on oltava maahan saapuessaan työlupa. Jos työlupaa ei ole, se voidaan antaa ulkomaalaisen jo saavuttua maahan vain, milloin siihen on erityistä syytä.

Maassa asuvan ulkomaalaisen, joka ei ole aikaisemmin ollut velvollinen hankkimaan työlupaa, on ennen ansiotyöhön ryhtymistä hankittava työlupa.

Ulkomaalaisella, joka otetaan Suomessa palvelukseen suomalaiseen alukseen, on oltava työlupa, jollei sisäasiainministeriö erityisestä syystä toisin määrää.

Asetuksella voidaan säätää, missä ammatissa, toimessa tai tehtävässä ulkomaalaiselta ei vaadita työlupaa.

15 §

Työluvan antaminen ja peruuttaminen

Työluvan antaa ulkomailla 6 §:n 1 momentissa tarkoitettu edustusto. Työluvan maassa jo oleskelevalla ulkomaalaisella antaa sisäasiainministeriö.

Työlupa annetaan määräajaksi tai toistaiseksi ja siihen voidaan liittää tarpeellisia ehtoja. Työlupa on voimassa vain, milloin myös viisumi tai oleskelulupa on voimassa.

Työlupa voidaan peruuttaa, milloin siihen on erityistä syytä. Peruuttamisesta päättää työluvan antanut viranomainen. Ulkoasiainministeriö voi kuitenkin päättää edustuston myöntämän työluvan peruuttamisesta.

Työlupaa koskevassa asiassa on ennen päätöksen tekemistä hankittava työvoimaviranomaisen lausunto.

16 §

Työnantajan velvollisuudet

Työnantajan on ennen ulkomaalaisen työsuhteen alkamista varmistauduttava, että ulkomaalaisella on vaadittava työlupa.

Ulkomaalaisen työsuhteen alkamisesta ja päättymisestä tehtävistä ilmoituksista säädetään asetuksella.

17 §

Pohjoismaiden kansalaisten maahantulo, oleskelu ja työnteko

Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kansalaisella on oikeus saapua maahan ilman passia ja viisumia suoraan näistä valtioista ja oleskella täällä ilman oleskelulupaa sekä tehdä työtä ilman työlupaa siten kuin näiden valtioiden kanssa on sovittu.

18 §

Maasta karkottamisen perusteet

Maasta voidaan karkottaa ulkomaalainen:

1) joka oleskelee maassa ilman vaadittavaa passia, viisumia tai oleskelulupaa;

2) joka toistuvasti jättää noudattamatta tässä laissa tai sen nojalla oleskelusta, työnteosta, ilmoittautumisesta ja muusta hänen ulkomaalaisasemaansa koskevasta asiasta annettuja säännöksiä ja määräyksiä;

3) joka ei täytä laissa säädettyjä velvollisuuksiaan yhteiskuntaa kohtaan;

4) joka väärinkäyttämällä alkoholia tai muuta huumausainetta taikka muulla tavoin saat-
taa itsensä kykenemättömäksi huolehtimaan
itsestään tahi joka on vaaraksi muiden tervey-
delle tai henkilökohtaiselle turvallisuudelle;

5) joka on syyllistynyt rikokseen, joka ei
ole vähäinen; tai

6) joka on ryhtynyt taikka jonka voidaan
aikaisemman toimintansa perusteella tai muu-
toin perustellusti olettaa ryhtyvän sabotaasiin,
vakoiluun, luvattomaan tiedustelutoimintaan
taikka Suomen suhteita toiseen valtioon vaarantavaan toimintaan.

Maassa laillisesti oleskelevan pakolaisen saa
karkottaa vain 1 momentin 6 kohdassa tarkoi-
tetussa tapauksessa kansalliseen turvallisuuteen
tai yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen pe-
rustuvasta erityisestä syystä taikka kun hänet
on lainvoiman saaneella tuomiolla tuomittu eri-
tyisen törkeästä rikoksesta.

Pakolaisen karkottaminen ei saa tapahtua
alueelle, jossa pakolaisen henkeä tai vapautta
uhataan rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiet-
tyyn yhteiskuntaluokkaan kuulumisen tai poliit-
tisen mielipiteen johdosta.

Maasta karkottamista harkittaessa on otet-
tava huomioon kaikki asiaan vaikuttavat seikat
ja olosuhteet kokonaisuudessaan, kuten ulko-
maalaisen oleskelun pituus ja siteet Suomeen,
sekä 1 momentin 5 kohdassa tarkoitettussa
tapauksessa rikoksen laatu.

19 §

Maasta karkottamisesta päättäminen

Ulkomaalaisen karkottamisesta päättää poliis-
in esityksestä sisäasiainministeriö.

Sisäasiainministeriö voi päättää maasta kar-
kottamisesta valtion turvallisuutta tai Suomen
suhteita toiseen valtioon vaarantavan toiminnan
perusteella ilman poliisin esitystäkin.

Ulkomaalaiselle ja ulkomaalaiskuraattorille on
varattava tilaisuus tulla kuulluksi ulkomaalai-
sen karkottamista koskevassa asiassa.

20 §

Viisumin tai oleskeluluvan raukeaminen maasta karkotettaessa

Kun ulkomaalainen karkotetaan maasta, hä-

nen viisuminsa tai oleskelulupansa raukeaa
samalla.

21 §

Maahantulokielto

Maasta karkottamista koskevassa päätöksessä
ulkomaalainen voidaan määrätä maahantulokiel-
toon enintään viiden vuoden määräajaksi tai
toistaiseksi.

Maahantulokielto voidaan peruuttaa joko ko-
nanaan tai määräajaksi. Peruuttamisesta päättää
sisäasiainministeriö.

22 §

Takaisin kuljettaminen ja erinäiset kustannukset

Jos ulkomaalainen käännytetään rajalta, on
ulkomaalaisen tänne kuljettanut liikenteenhar-
joittaja velvollinen kuljettamaan hänet takaisin
sinne, mistä hänet on otettu kuljetettavaksi.
Jollei käännytettävällä ulkomaalaisella ole varo-
ja paluumatkaa varten, liikenteenharjoittaja on
velvollinen suorittamaan kuljetuksen omalla
kustannuksellaan. Liikenteenharjoittaja ei ole
oikeutettu saamaan valtiolta korvausta kulje-
tuksesta aiheutuneista kustannuksista.

Jos ulkomaalainen on jäänyt luvottomasti
maihin aluksesta, ovat aluksen päällikkö, laivan-
isäntä ja tämän käyttämä laivanselvitysliike vel-
volliset yhteisvastuullisesti korvaamaan ne kus-
tannukset, joita valtiolle on aiheutunut ulko-
maalaisen maassa oleskelusta ja karkottamisesta.

Mitä 2 momentissa on säädetty, on vastaa-
vasti sovellettava jos ulkomaalainen on jäänyt
luvottomasti maahan ilma-aluksesta.

23 §

Säilöönotto

Ulkomaalainen, joka on pyytänyt turvapaik-
kaa, joka on päätetty käännättää rajalta tai kar-
kottaa maasta taikka jota koskevaa sellaista
päätöstä valmistellaan, voidaan tarvittaessa ot-
taa säilöön, kunnes turvapaikkapyyntö on rat-
kaistu, rajalta käännättäminen tai karkotta-
minen suoritettu taikka asia muutoin ratkaistu.

Säilöönoton enimmäisaika on neljätoista päi-
vää. Erityisestä syystä sisäasiainministeriö voi

pidentää säilöönottoaikaa enintään neljätoista päivää kerrallaan.

Säilöön otetun ulkomaalaisen asia on käsiteltävä kiireellisenä.

24 §

Säilöönnotosta päättäminen ja ilmoittautumisvelvollisuus

Säilöön otettu ulkomaalainen on toimitettava poliisin huostaan tai passitettava yleiseen vankilaan. Säilöön otetun käsittelystä on soveltuvin osin voimassa, mitä tutkintavangin käsittelystä on säädetty.

Päätöksen säilöönottamisesta tekee se paikallispoliisin, keskusrikospoliisin, suojelupoliisin tai liikkuvan poliisin päällystään kuuluva poliisimies, jolle asian käsittely kuuluu.

Säilöönottopäätöksen tekemiseen oikeutettu poliisimies voi säilöönoton asemesta velvoittaa ulkomaalaisen ilmoittautumaan määräaikoina luonaan.

25 §

Muukalaispassi ja pakolaisen matkustusasiakirja

Sisäasiainministeriö voi antaa muukalaispassin maassa olevalle ulkomaalaiselle, jos tämä ei voi saada passia kotimaansa viranomaiselta tai jos siihen muutoin on erityistä syytä.

Pakolaiselle, joka on saanut 13 §:n mukaisen oleskeluluvan, sisäasiainministeriö voi antaa oleskelua ja maan ulkopuolelle tehtäviä matkoja varten pakolaisten oikeusasemaa koskevassa yleissopimuksessa (SopS 77/68) tarkoitetun matkustusasiakirjan.

26 §

Henkilöllisyyden todentaminen ja ilmoittautuminen

Ulkomaalaisen on poliisin tai muun ulkomaalaisen asiaa käsittelevän viranomaisen kehotuksesta esitettävä passinsa tai muulla luotettavalla tavalla todennettava henkilöllisyytensä.

Ulkomaalaisen on kutsusta saavuttava poliisin luo antamaan tarvittavia tietoja oleskelustaan.

27 §

Liikkumisoikeus

Ulkomaalainen, jolla on tämän lain mukainen oleskeluoikeus, saa vapaasti asua ja liikkua maassa, jollei toisin ole säädetty tai erityisen säännöksen nojalla määrätty.

28 §

Maastapoistumiskielto

Jos ulkomaalainen on epäiltynä tai syytteessä rikoksesta tai jos hänet on tuomittu rangaistukseen, jota ei ole suoritettu, tai jos muu erittäin tärkeä syy sitä vaatii, sisäasiainministeriö voi poliisin tai muunkin viranomaisen esityksestä määrääksi kieltää ulkomaalaista poistumasta maasta.

Kiireellisessä tapauksessa poliisi voi antaa ulkomaalaiselle väliaikaisen maastapoistumiskielton, joka on viipymättä saatettava sisäasiainministeriön käsiteltäväksi.

Maastapoistumiskielto on peruutettava niin pian kuin estettä maasta poistumiselle ei enää ole.

29 §

Majoittaminen ja muuttaminen.

Sen lisäksi, mitä väestökirjalaisissa (141/69) on säädetty, sisäasiainministeriö voi antaa määräyksiä ulkomaalaisten majoittamista ja muuttamista koskevista ilmoituksista.

Majoitusliikkeiden ilmoitusvelvollisuudesta on säädetty erikseen.

30 §

Poikkeusmääräysten antaminen

Valtioneuvostolla on sodan aikana tai sodanvaaran uhatessa taikka muulloinkin, milloin valtion turvallisuuden tai poikkeuksellisten olojen vuoksi harkitaan tarpeelliseksi, valta antaa ulkomaalaisten maahantulosta, maassa oleskelusta, työnteosta ja maasta lähdöstä määräyksiä, jotka poikkeavat tämän lain säännöksistä taikka sen nojalla annetuista säännöksistä tai määräyksistä.

31 §

Tiedoksianto

Jos tämän lain nojalla tehty päätös on annettava tiedoksi ulkomaalaiselle, noudatetaan sovel-

tuvin osin, mitä tiedoksiannosta hallintoasioissa annetussa laissa (232/66) on säädetty.

Tiedoksianto saadaan kuitenkin suorittaa myös lähettämällä päätös postitse ulkomaalaisen ilmoittamaan osoitteeseen tai, jollei osoite ole tiedossa, toimittamalla päätös ulkoasiainministeriön välityksellä sen valtion edustustoon, jonka kansalainen ulkomaalainen on tai jossa hän pyysyvästi oleskelee. Tiedoksiannon katsotaan tällöin tapahtuneen, jollei muuta näytetä, kolmantenakymmenentenä päivänä sen jälkeen, kun asiakirja on annettu postin kuljetettavaksi tai toimitettu edustustoon.

32 §

Oikaisun hakeminen poliisin tai passintarkastajan päätökseen

Ulkomaalainen, joka on tyytymätön poliisin tai passintarkastajan tämän lain nojalla tekemään päätökseen, voi tekemällä neljäntoista päivän kuluessa päätöksen tiedoksi saamisesta kirjallisen ilmoituksen asianomaiselle poliisille tai passintarkastajalle saattaa asian sisäasiainministeriön ratkaistavaksi, paitsi jos asia koskee viisumin antamista. Ilmoitus voidaan tehdä myös suoraan sisäasiainministeriöön.

Poliisin tai passintarkastajan 1 momentissa tarkoitettuun päätökseen on liitettävä ohjeet oikaisun hakemisesta.

33 §

Muutoksenbaku sisäasiainministeriön päätökseen maasta karkottamisesta

Ulkomaalainen, joka on tyytymätön maasta karkottamista koskevaan sisäasiainministeriön päätökseen, voi valittaa siitä korkeimpaan hallinto-oikeuteen neljäntoista päivän kuluessa päätöksen tiedoksi saamisesta, niin kuin muutoksenhausta hallintoasioissa annetussa laissa (154/50) on säädetty. Valitus on käsiteltävä kiireellisenä.

Valitusasiakirjat on jätettävä sisäasiainministeriöön, jonka on toimitettava asian ratkaisemisen perusteena olleet asiakirjat oman lausuntonsa ohella korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Säilöön otetulla on kuitenkin oikeus jättää valitusasiakirjansa säilytyspaikan esimiehelle tai laitoksen johtajalle, jonka on toimitettava ne edelleen sisäasiainministeriöön.

Muissa kuin 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa ei tämän lain nojalla tehtyihin päätök-

siin saa hakea muutosta valittamalla. Päätökseen, josta tämän pykälän mukaan saa valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen, on liitettävä valitusosoitus.

34 §

Poikkeukset julkisuusperiaatteesta

Korkein hallinto-oikeus voi päättää, että 33 §:ssä tarkoitetun asian suullinen käsittely tapahtuu suljetuin ovin, jos julkinen käsittely saattaisi vaarantaa Suomen suhteita toiseen valtioon. Korkein hallinto-oikeus voi myös samasta syystä päättää, että oikeudenkäyntiaineisto sovellettuja lainkohtia ja tuomiolauselmia lukuun ottamatta on pidettävä salassa määrääjän, kuitenkin enintään 25 vuotta määräyksen antamisesta.

35 §

Eräiden päätösten täytäntöönpanokelpoisuus

Rajalta käännättämistä, säilöön ottamista ja väliaikaista maastapoistumiskieltoa koskeva päätös voidaan panna täytäntöön sen estämättä, että asia on saatettu sisäasiainministeriön käsiteltäväksi.

Maasta karkottamista koskeva sisäasiainministeriön päätös voidaan panna täytäntöön ennen kuin se on saanut lainvoiman, jos ulkomaalainen kahden todistajan läsnä ollessa ilmoittaa suostuvansa päätöksen täytäntöönpanoon ja allekirjoittaa päätökseen tehtävän sitä koskevan merkinnän.

36 §

Vieraan kielen käyttö

Sisäasiainministeriö antaa ohjeet vieraiden kielten käytöstä tässä laissa tarkoitetuissa asioissa.

37 §

Valvonta

Tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamista valvoo poliisi. Ulkomaalaisten maahantulosta ja maastalähdöstä annettuja säännösten ja määräysten noudattamista valvovat myös passintarkastajat.

Rajavartiolaitoksen, tullilaitoksen ja muun viranomaisen tehtävistä ulkomaalaisia koskevien säännösten noudattamisen valvonnassa on säädetty erikseen.

38 §

Tiedottaminen ulkomaalaiskuraattorille

Tämän lain 11, 13, 15, 19, 21, 23, 27, 32, tai 39 §:n nojalla tehdyt päätökset on viipymättä saatettava ulkomaalaiskuraattorin tietoon. Tämä ei kuitenkaan koske 23 §:n 1 momentissa tarkoitettua päätöstä säilöönnotosta, jos se on tehty sen vuoksi, että ulkomaalainen on päätetty käännyttää rajalta, tai jos sellaista päätöstä valmistellaan.

Sisäasiainministeriö antaa ohjeet tavasta, jolla tiedottaminen suoritetaan.

39 §

Ulkomaalaisrikkomus

Joka rikkoo tätä lakia taikka sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä, on tuomitettava *ulkomaalaisrikkomuksesta* sakkoon, jollei

muualla laissa ole säädetty ankarampaa rangaistusta.

40 §

Asetuksenantovaltuus

Tarkemmat säännökset tämän lain täytäntöönpanosta annetaan asetuksella.

41 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 198 . Sillä kumotaan 25 päivänä huhtikuuta 1958 annettu ulkomaalaisasetus (187/58).

Vieraan valtion kanssa tehtyä tämän lain voimaan tullessa Suomea velvoittavaa sopimusta on kuitenkin edelleen noudatettava niin kauan kuin se on voimassa, vaikka sen määräykset eivät vastaisi tämän lain säännöksiä.

Helsingissä 23 päivänä lokakuuta 1981

Tasavallan Presidentin estyneenä ollessa

Pääministeri

MAUNO KOIVISTO

Sisäasiainministeri *Eino Uusitalo*

Ulkomaalaisasetus

Sisäasiainministerin esittelystä säädetään
maalaislain (/) nojalla:

päivänä

kuuta 19

annetun ulko-

1 §

Passi

Ulkomaalaiselta vaadittavassa passissa on oltava hänen nimensä ja muut henkilöllisyyden toteamiseksi tarpeelliset tiedot sekä maininta passin voimassaoloajasta ja kelpoisuusalueesta. Passissa on lisäksi oltava valokuva, josta ulkomaalaisen tuntee hyvin.

Ulkomaalaisen aviopuoliso ja alaikäiset lapset voivat käyttää ulkomaalaisen passia, jos siinä on heidän nimensä ja aviopuolison valokuva.

Jollei passissa ole mainintaa voimassaoloajasta ja kelpoisuusalueesta, on passin katsottava olevan voimassa toistaiseksi ja Suomen kuuluvan sen kelpoisuusalueeseen.

2 §

Passin asemesta hyväksyttävä henkilötodistus

Passin asemesta voidaan hyväksyä kansallinen henkilötodistus tai Yhdistyneiden Kansakuntien tai sen erityisjärjestön antama henkilötodistus, jos henkilötodistus olennaisilta osiltaan täyttää passille asetetut vaatimukset.

Erityisistä syistä voidaan yksittäistapauksessa tilapäisenä passina hyväksyä myös henkilötodistus tai muu vastaava asiakirja, joka ei täytä passille asetettuja vaatimuksia.

Edellä 1 momentissa tarkoitetusta hyväksymisestä päättää ulkoasiainministeriö hankittuaan sitä ennen sisäasiainministeriön lausunnon ja 2 momentissa tarkoitetusta hyväksymisestä sisäasiainministeriö.

3 §

Seuruepassi

Yhdessä matkustavan ulkomaalaisryhmän passina hyväksytään seuruepassi, josta on ilmentävä

seurueen jäsenten nimet, syntymäajat ja osoitteet. Seurueen johtajalla on oltava henkilökohdainen passi.

Seuruepassiin saa olla merkittynä vain seuruepassin antaneen valtion kansalaisia. Jokaisella seuruepassiin merkityllä on oltava kotimaansa viranomaisen antama henkilötodistus.

Maahan saavuttaessa ja maasta lähdettäessä passintarkastajalle on jätettävä luettelo seuruepassilla matkustavista. Luettelosta on ilmentävä seurueen jäsenten nimet, syntymäajat ja osoitteet.

4 §

Risteilyn osanottajan passia ja viisumia koskevat määräykset

Henkilöliikenteeseen katsastetulla matkustaja-aluksella tehtävän risteilyn osanottaja saa käydä maissa ilman passia ja viisumia aluksen ollessa Suomessa edellyttäen, että passintarkastajalle annetaan ennen maissa käyntiä aluksen päällikön vahvistama matkustajaluettelo.

Risteilyn osanottajan on palattava alukseen ennen sen siirtymistä toiseen paikkaan.

5 §

Viisumi

Ulkomaalaislain (/) 5 §:ssä tarkoitettuja viisumeita ovat:

1) *Perusviisumi*. Viisumi voidaan antaa enintään kolmeksi kuukaudeksi. Ulkomaalaisella on oikeus sen voimassaoloaikana saapua maahan yhden tai useamman kerran.

2) *Viisumi useille matkoille*. Viisumi voidaan antaa useita, enintään kahden vuoden määräajan kuluessa tehtäviä matkoja varten. Viisumiin sisältyvä lupa oleskella maassa voidaan antaa enintään kolmeksi kuukaudeksi kerrallaan.

3) *Kauttakulkuviisumi*. Viisumi voidaan antaa tiettyä määrää kauttakulkuja varten. Viisumiin sisältyvä lupa oleskella maassa voidaan antaa enintään viideksi vuorokaudeksi kutakin kauttakulkua varten.

Ulkomaalaisen passiin merkitty viisumi ei ilman nimenomaista merkintää koske passissa mainittuja aviopuolisoa ja alaikäisiä lapsia.

Ulkoasiainministeriö antaa sisäasiainministeriötä kuultuaan tarvittavat ohjeet edustustoissa viisumin antamisessa noudatettavasta menettelystä.

6 §

Viisumin antaminen viisumitta maahan tulleelle

Harkittaessa, voidaanko viisumitta maahan saapuvalla ulkomaalaiselle antaa viisumi, on huomioon otettava ulkomaalaisen maahantuloon ja rajalta käännäyttämiseen liittyvät, asiaan vaikuttavat seikat kokonaisuudessaan.

7 §

Kauttakulkumatkustaja

Aluksella tai ilma-aluksella tapahtuvaa välitöntä kauttakulkua varten ulkomaalaiselta ei vaadita passia ja viisumia, ellei hän matkalla Suomen alueen kautta poistu aluksesta tai ilma-aluksesta taikka kauttakulkumatkustajille sata-massa tai lentoasemalla varatulta alueelta.

Erityisestä syystä maahantulopaikkakunnan poliisi tai sisäasiainministeriö voi hyväksyä kauttakulkumatkustajille muunkin oleskelupaikan.

8 §

Aluksen päällikön ilmoitus

Maahan saapuvan aluksen päällikön on toimitettava maahantulopaikkakunnan poliisille tai passintarkastajalle miehistöluettelo ja tiedot aluksen henkilökunnan, matkustajien ja muiden aluksessa olevien lukumäärästä. Aluksen päällikkö on velvollinen valvomaan, ettei kukaan, jolla ei ole siihen oikeutta, pääse maahan.

Sisäasiainministeriö voi määrätä, että 1 momentin säännökset koskevat vastaavasti myös ilma-aluksen päällikköä.

9 §

Aluksen ja ilma-aluksen henkilökunta

Aluksen henkilökuntaan kuuluvan oikeudesta käydä maissa ilman passia ja viisumia aluksen ollessa satamassa on säädetty erikseen.

Ilma-aluksen henkilökuntaan kuuluvaan ei sovelleta passista eikä viisumista annettuja säännöksiä ja määräyksiä silloin, kun hän saapuu maahan tai lähtee maasta säännönmukaiseen tehtäväänsä kuuluvalla lennolla.

10 §

Merimieskatselmus

Ulkomaisen merimiehen merimieskatselmuksesta on ilmoitettava ennakolta katselmuspaikkakunnan poliisille.

Ulkomaista merimiestä, jonka päästökatselmus tai ottokatselmus on toimitettu Suomessa, pidetään maahan saapuvana tai maasta lähtevänä ulkomaalaisena.

11 §

Oleskelulupa

Oleskelulupa annetaan määräajaksi, joka ei ilman erityistä syytä saa olla vuotta lyhyempi.

Ulkomaalaiselle, joka on oleskellut maassa yhdenjaksoisesti kahden vuoden ajan, voidaan oleskelulupa antaa toistaiseksi. Opiskelun, terveydenhoidon, omaisten tapaamisen tai muun tilapäisen syyn aiheuttaman lyhytaikaisen poissaolon maasta ei katsota keskeyttävän yhdenjaksoista oleskelua.

Ulkomaalainen, jolla muutoin maahan saapuessaan on oltava viisumi, voi oleskeluluvan voimassa ollessa palata maahan ilman viisumia.

Ulkomaalaisen lähdettyä maasta olosuhteissa, joiden perusteella hänen voidaan katsoa asettuneen toiseen maahan asumaan tai hankkiakseen toimeentulonsa siellä, hänen oleskelulupansa on rauennut.

Sisäasiainministeriölle osoitettu oleskelulupahakemus on jätettävä ulkomaalaisen asuinpaikkakunnan poliisille.

12 §

Työlupa

Työlupa annetaan määräajaksi, joka ei saa olla vuotta lyhyempi, ellei työn laadusta tai kesto-

ajasta taikka ulkomaalaisen maahantulon tai maassaoleskelun tarkoituksesta muuta johdu.

Määrääjäksi annettavaan työlupaan voidaan liittää työn laatua, työnantajaa ja työlupan alueellista kelpoisuutta koskevia ehtoja.

Ulkomaalaiselle, joka on maassa hankkinut toimeentulonsa ansiotyöllä yhdenjaksoisesti kahden vuoden ajan, voidaan työlupa antaa toistaiseksi, jollei työn laadusta tai kestoajasta taikka ulkomaalaisen maassaoleskelun tarkoituksesta muuta johdu. Koulutuksen, terveydenhoidon, omaisten tapaamisen, työpaikan vaihtamisen, työttömyyden tai muun vastaavan tilapäisen syyn aiheuttaman työstä poissaolon ei katsota keskeyttävän kahden vuoden määräaikaa.

Sisäasiainministeriölle osoitettu työlupahakemus on jätettävä ulkomaalaisen asuinpaikkakunnan poliisille.

13 §

Työlupaa varten vaadittavat selvitykset

Ulkomaalaisen, joka hakee työlupaa, voidaan tarvittaessa vaatia esittämään selvitys maineestaan, terveydentilastaan, ammattitaidostaan ja työkokemuksestaan.

Työnantajalta voidaan vaatia vakuutus siitä, että ulkomaalaiselle maksettava palkka ja muut työehdot ovat voimassa olevien työehtosopimuksien mukaiset tai, milloin työehtosopimuksia ei ole, että ne vastaavat suomalaisiin työnteekijöihin noudatettavaa käytäntöä.

14 §

Työlupavelvollisuudesta vapautetut

Työlupaa ei vaadita ulkomaalaiselta, joka:

- 1) harjoittaa elinkeinoa, johon hän on saanut tarvittavan luvan;
- 2) harjoittaa maatilataloutta tilalla, jonka omistamiseen ja hallitsemiseen hän on saanut oikeuden siten, kuin siitä on erikseen säädetty;
- 3) tekee työtä, jota varten ulkoasiainministeriö on antanut oleskeluluvan;
- 4) suorittaa tilapäistä opetus- tai luennointi-tehtävää korkeakoulussa;
- 5) hankkii tilauksia ulkomaisen liikkeen asianmukaisesti valtuuttamana ilman, että hänellä on vakinainen toimipaikka maassa;
- 6) pitää yksittäisen konsertin tai muun vastaavan esiintymistilaisuuden; tai
- 7) osallistuu ammattuurheilijana kilpailuun tai näytökseen.

Sisäasiainministeriö voi työvoimaministeriötä kuultuaan päättää, missä tapauksessa työlupa voidaan antaa hankkimatta työvoimaviranomaisen lausuntoa.

15 §

Passiin tehtävät merkinnät

Ulkomaalaisen, joka saa uuden passin, on myös siihen hankittava viisumia, oleskelulupaa ja työlupaa koskevat merkinnät.

16 §

Yhteydenotto

Ulkomaalaislain ja tämän asetuksen tarkoitamisissa asioissa on ulkomaalaiselle mahdollisuuksien mukaan varattava tilaisuus ottaa yhteys maansa Suomessa olevaan edustajaan ja maassa olevaan vastaanottajaan tai ulkomaalaiskuraattoriin.

17 §

Ilmoitukset

Passintarkastajan ja poliisin sekä ulkomaalaislain 6 §:n 1 momentissa tarkoitetun edustuston on ilmoitettava sisäasiainministeriöön myöntämästään viisumista, oleskeluluvasta ja työluvasta sekä suorittamastaan ulkomaalaisen rajalta kääntämisestä.

Poliisin on ilmoitettava sisäasiainministeriöön ulkomaalaista koskevista seikoista, joilla saattaa olla merkitystä ulkomaalaisen maahantulon, oleskelun ja työnteon kannalta.

Sosiaaliviranomaisen on tarvittaessa ilmoitettava ulkomaalaisen oleskelupaikkakunnan poliisille seikoista, joilla saattaa olla merkitystä ulkomaalaisen oleskelun kannalta.

Vankeinhoitoviranomaisen on ilmoitettava sisäasiainministeriöön ulkomaalaisen ottamisesta vankilaan. Samoin on ulkomaalaisen vapautumisesta hyvissä ajoin ilmoitettava sisäasiainministeriöön.

18 §

Työnantajan ja aluksen päällikön ilmoitukset

Työnantajan on ilmoitettava heti ulkomaalaisen työsuhteen alkamisesta ja päättymisestä po-

liisille, jonka on toimitettava tiedot viipymättä sisäasiainministeriöön.

Aluksen päällikön on ilmoitettava viipymättä merenkulkuhallitukseen ulkomaisen merimiehen työsuhteen alkamisesta ja päättymisestä suomalaisessa aluksessa.

19 §

Ulkomaalaisia koskeva luettelo

Poliisipiirissä on pidettävä luetteloa piirin alueella vakinaisesti oleskelevista ulkomaalaisista.

20 §

Leimat ja lomakkeet

Ulkoasiainministeriö vahvistaa viisumileimojen mallin ja viisumilomakkeiden kaavan.

Sisäasiainministeriö vahvistaa ulkomaalaislain ja ulkomaalaisasetuksen mukaisten muiden leimojen mallin ja lomakkeiden kaavan.

21 §

Tarkemmat määräykset

Tarkemmat määräykset tämän asetuksen soveltamisesta antaa asianomaista ministeriötä kuultuaan sisäasiainministeriö.
